

В ПОИСКАХ ВЕЛИКИХ ПРЕДКОВ

**Националистическое
воображение и политические
мифы**



В поисках великих предков. Националистическое воображение и мифы / сост. М.В. Кирчанов. – Воронеж: <http://ejournals.pp.net.ua>, 2011. – 107 с.

М.В. Кирчанов

**Цивилизационный соблазн:
«великая история» и националистическое
воображение**

Националисты, как правило, полагают, что наличие в прошлом развитой цивилизации и / или культуры относится к числу бесспорных национальных добродетелей, которая может быть использована в политических спорах с конкурентами, в том числе – за древнее историческое наследие и права автохтонности. Одной из форм конструирования великой истории являются попытки навязывания современных этничностей и идентичностей различным археологическим культурам.

В этом контексте часть историков национальной ориентации в своих работах пытается имитировать научный стиль, что, например, относится к «исследованию» В.М. Гобарева «Предыстория Руси». В.М. Гобарев, анализируя проблемы, связанные с ямной археологической культурой и культурой «шаровых амфор», белогрудовской культуры и срубной культуры¹, в их противостоянии склонен видеть противостояние оседлого славянского индоевропейского мирного земледельческого и агрессивного кочевого пастушеского начал. По мнению националистов, срубная культура является ничем иным как продолжением «арийских культур бронзового века»². Националисты весьма вольно используют понятия «археологическая культура». Примечательно в этой ситуации и то, что различных

¹ Гобарев М.В. Предыстория Руси. – С. 31, 72.

² Мизун Ю.В., Мизун Ю.Г. Святая Русь от Исхода до Крещения. – С. 15.

культурам может искусственно навязываться разная этническая принадлежность. В трактовке К. Пензева культура боевых топоров, фатьяновская и дьяконовская фигурируют как связанные с ариями³.

Наибольшее внимание со стороны националистов привлекает культура Триполье-Кукутени. Именно с праславянами историки национальной ориентации связывают трипольскую культуру⁴, относительно этноязыковой принадлежности которой в академической литературе не существует единого мнения. Украинский писатель и публицист В. Янович наделяет трипольцев атрибутами не только развитой, но и демократической цивилизации, полагая, что носители этой культуры «жили в крупных поселениях и занимались производительным хозяйством», являясь при этом «демократическим женоуправляемым обществом»⁵. По мнению В. Яновича, предки трипольцев мигрировали с Ближнего Востока⁶, что делает жителей Древней Европы причастными к опыту ранних ближневосточных земледельческих культур.

С традициями трипольской культуры В. Янович связывает и древних венедов, позиционируя их и в качестве предков славян. В. Янович полагает, что «славянские народы – потомки преждевременных демократов венедов»⁷. Анализируя трипольскую культуру, В. Янович не позиционирует трипольцев как непосредственных предков украинцев, видимо, понимая, что подобная концепция будет упрощением, хотя и упоминает, что некоторые предметы материальной культуры трипольцев похожи на украинские. Согласно точке

³ Пензев К. Арии Древней Руси. – С. 103.

⁴ Гобарев М.В. Предыстория Руси. – С. 35.

⁵ Янович В. Великая Скифия: история Докиевской Руси. – С. 8.

⁶ Янович В. Великая Скифия: история Докиевской Руси. – С. 134.

⁷ Янович В. Великая Скифия: история Докиевской Руси. – С. 10.

зрения В. Яновича, подобное сходство вызвано не непосредственной преемственностью в развитии, а универсальностью культуры как таковой⁸. С другой стороны, оно в большей степени склонен писать о территориально-географической преемственности различных культур, которые существовали на территории Украины. При этом В. Янович все же утверждает, что «основой старославянского языка стал язык трипольцев»⁹, что крайне сомнительно в контексте дискуссионности наличия у трипольцев письменности. В определенной степени близкий к академической науке украинский историк Ю. Шилов полагает, что трипольская культура представляла собой «апофеоз древнейшего государства Аратты»¹⁰.

По мнению части идеологов и теоретиков украинского национализма, модернистские версии истории украинской нации, которые доминируют в современной украинской историографии, являются ошибочными. Именно поэтому украинские радикалы прилагают значительные усилия к украинизации древней истории, стремясь иначе расставить акценты в национальной исторической схеме, превратив в ее центральный элемент не историю национального движения (что делают как историки, так и националисты-модернисты), а историю трипольской археологической культуры. В «Энциклопедии трипольской цивилизации», которая представляет собой попытку навязывания современной этничности, отдаленному прошлому декларируется, что украинцам как «государствообразующей нации» следует положить

⁸ Янович В. Великая Скифия: история Докиевской Руси. – С. 136.

⁹ Янович В. Великая Скифия: история Докиевской Руси. – С. 186.

¹⁰ Шилов Ю. Троя-Илион и этногенез славян / Ю. Шилов // Варвары / сост. и ред. П. Тулаева. – М., 1997. – С. 108.

в основу своей идентичности не современность, а трипольскую древность¹¹.

Радикальные украинские националисты склонны позиционировать носителей трипольской культуры как праукраинцев, а саму цивилизацию как протоукраинскую, подчеркивая при этом и то, что история трипольской культуры способствует интеграции прошлого Украины в общецивилизационный исторический процесс¹². В связи с этим акцентируется внимание на вкладе носителей трипольской культуры в генезис протогородов¹³. По мнению части радикально настроенных украинских интеллектуалов, Триполье представляло собой именно цивилизацию, а не культуру. В пользу цивилизационного статуса, как полагают националисты, свидетельствует ряд факторов, а именно: города, письменность, наличие сложной религиозной системы¹⁴. Усилиями радикальных украинских националистов Триполье превращается в едва ли не первую цивилизацию, где широкое развитие получили науки, в число которых, наряду с астрономией и математикой, почему-то попала и магия¹⁵.

В функционировании радикального националистического дискурса особую роль играет нарратив о культуртрегерской роли и вкладе трипольцев в развитие мировой цивилизации. По мнению части радикальных националистов, древние протоукраинцы-трипольцы

¹¹ Енциклопедія трипільської цивілізації / під заг. ред. М.Ю. Відейка, Н.Б. Бурдо. – Київ, 2004. – Т. 1. – Кн. 1.

¹² ...Ще до шумерів і древніх єгиптян // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=870

¹³ Трипільські протоміста // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=65

¹⁴ Триполізм – наша ідея // <http://ukrainaforever.narod.ru/trypillja.html>; http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=801

¹⁵ Губко О. Українська цивілізація / О. Губко // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=666

были первыми, кто на территории Восточной Европы начал выращивание пшеницы. Сельскохозяйственная технология трипольцев объявляется националистами «арийской». Именно поэтому некоторые украинские «новые правые» интеллектуалы настаивают на том, что «Украина по своей сути всегда была, есть и будет настоящей Европой: духовно, географически и расово»¹⁶. Подобные настроения характерны и для русских националистов, но по степени радикализма, этнизации националистического дискурса украинский национализм явно отстает от радикальных версий русского национализма, которые активно используют не только арийский миф, но и культивируют расистские теории*.

Теоретики радикальной версии украинского национализма настаивают: «мы хотим повторить: слово "арий" связывали со словом "орати". А слово "орати" было синонимом систематического, творческого, благородного труда земледельца – главного фактора перехода от присваивающего примитивного хозяйства и кочевого образа жизни к оседлому, цивилизованному, культурному укладу. Именно этот - "арийский" – вид труда и обеспечил создание и развитие европейской цивилизации. Поэтому ее источник – на нашей родине»¹⁷. По мнению части украинских радикалов, трипольцы обладали рядом качеств, которые определяются ими как «арийский стандарт», в состав которого входят «духовные и психические критерии»,

¹⁶ Каганець І. Арійська метацивілізація / І. Каганець // <http://ukrainaforever.narod.ru/arijskametazivilizazia.html>

* О новейшем «русском» расизме речь идет в разделе «Восток, греки, германцы: образ врага в националистическом воображении» настоящей монографии.

¹⁷ Підвалини європейської цивілізації // <http://ukrainaforever.narod.ru/evrocivil.html>

позволяющие выделять трипольцев / арийцев / украинцев как сообщество создателей и распространителей культуры¹⁸. В рамках радикального украинского национализма именно за трипольской культуры закрепился статус прародины индоевропейских народов¹⁹.

Именно поэтому «множество выдающихся людей Эллады и Рима», среди которых «Пифагор, Анаксагор, Демокрит, Гераклит, Архимед, Геракл», оказываются «праукраинцами»²⁰ – носителями трипольской культуры или их потомками. Правда, украинские националисты, воспевающие изначальный арийский политеизм и осуждая семитский монотеизм, в своем желании и стремлении ариизировать трипольцев сталкиваются с немалыми трудностями, связанными с религиозными верованиями трипольцев²¹. Украинские радикалы, которые стремятся национализировать историю, настаивают на том, что доиндоевропейский пласт в индоевропейских языках является трипольским, то есть протоукраинским²², навязывая «трипольское» происхождение и более поздним группам, проживавшим на территории Украины – скифам и славянам²³.

¹⁸ Каганець І. Арійська метацивілізація / І. Каганець // <http://ukrainaforever.narod.ru/arijskametazivilizazia.html>

¹⁹ Енциклопедія трипільської цивілізації / під. заг. ред. М.Ю. Відейка, Н.Б. Бурдо. – Київ, 2004. – Т. 1. – Кн. 1.

²⁰ Губко О. Українська цивілізація / О. Губко // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=666

²¹ Лозко Г. Арійський політеїзм і семітський монотеїзм як протилежні світоглядні системи / Г. Лозко // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=297

²² Мосенкіс Ю. Трипільська культура і українська мова / Ю. Мосенкіс // <http://ukrainaforever.narod.ru/trypillatamova.html>

²³ О восприятии этих групп украинскими националистами см.: Палій О. Скифські війни та формування населення Центральної України. Скифи-сколоти / О. Палій // http://www.aratta-ukraine.com/sacred_ua.php?id=43

По мнению ряда украинских националистов, несмотря на то, что «населения Южного Причерноморья на протяжении тысячелетий не было однородным», тем не менее «ядро этноса сохранилось, несмотря на все миграции и ассимиляции»²⁴. Большинство украинских националистов выступает против миграционной концепции формирования этнического состава населения Украины, полагая, что на протяжении нескольких тысячелетий между различными этническими и языковыми группами существовала преемственность. По мнению Г. Лозко, подобный континуитет существовал между различными группами населения, которые жили на территории Украины на протяжении пяти, выделяемых националистами, периодов, а именно: «трипольской эпохи» (V – III тыс. до н.э.); «послетрипольской эпохи» (II тыс. до н.э.); «скифо-сарматской эпохи» (VII в. до н.э. – III в. н.э.); «славянской эпохи» (I тыс. н.э.) и «эпохи Руси-Украины» (с VII в. н.э.)²⁵. Центральным и системообразующим этапом в националистической хронологии украинской истории является именно трипольский период, с которым часть украинских националистов связывает генезис украинцев.

Некоторые украинские национально ориентированные авторы настаивают на том, что 55 % украинского населения ведут свое происхождение от трипольцев²⁶. Это делается сознательно с целью не только показать континуитет между различными этническими группами, но и доказать то, что именно украинцы являются автохтонным населением Восточной

²⁴ Лозко Г. Етногенетичні процеси в Україні. Трипільська доба / Г. Лозко // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=60

²⁵ Лозко Г. Етногенетичні процеси в Україні. Трипільська доба / Г. Лозко // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=60

²⁶ Михайло Відейко: «55% українців походять від трипільців» // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=1024

Европы, а именно Днепро-Днестровского бассейна, который определяется радикальными украинскими националистами как «ядро этносуществования украинцев»²⁷. Другие украинские националисты (например – Стэпан Налывайко) культивируют нарратив о том, что носителями трипольской культуры являлись «индоарийские племена»²⁸, которые говорили на языках, составивших позднее основу санскрита²⁹. С другой стороны, именно этим протоукраинцам / трипольцам / ариям приписывается то, что они сыграли «ведущую роль в развитии духовной жизни» не только в Европе, но и «на других материках»³⁰.

Украинские радикалы стремятся навязать современную этничность хронологически отдаленной трипольской культуре, полагая, что трипольцев следует позиционировать в качестве предков украинцев. Сергей Сегеда, например, полагает, что «многолюдные трипольские племена сыграли важную роль в формировании генофонда пращуров украинского народа – автохтонного этноса Юга Восточной Европы, физические черты которого начали формироваться задолго до появления славянства на исторической арене»³¹. При этом украинские радикалы настаивают на особой мессианской роли древних «арийских» трипольцев, которые несли другим народам «чистую науку

²⁷ Фисун О. Трипільська культура – первень українського народного мистецтва / О. Фисун // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=90

²⁸ Трипілья: цивілізаційний вимір // http://www.aratta-ukraine.com/news_ua.php?id=6

²⁹ Налывайко С. Трипілья і Халеп'я: дивовижні паралелі / С. Налывайко // <http://ukrainaforever.narod.ru/trypilljaxaleppja.html>

³⁰ Губко О. Українська цивілізація / О. Губко // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=666

³¹ Сегеда С. Антропологічні риси творців Трипільської культури / С. Сегеда // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=319

справедливою і духовною життя»³². Поєтому, спроби академічної науки зв'язати трипольську культуру з різними неіндоевропейськими, вероятно – семітськими, народами Давнього Востокa з сторони українських націоналістів зустрічає непорозуміння, викликаючи хвилю звинувачень в відсутності патріотизму³³.

В зв'язі з цим український автор національної орієнтації Олександр Фисун виділяє «категорію дослідників, яких не цікавить праісторія українського народу»³⁴. Один з українських авторів національної орієнтації Ю. Мосенкіс полагав, що саме українська мова зберегла «мовне спадщина» трипольської культури³⁵, віддаючи не наводити конкретних прикладів мовного трипольсько-українського континуітету. З іншої сторони, українськими націоналістами активно культивується наратив про особу культуртрегерської місії носіїв трипольської цивілізації. В зв'язі з цим вони акцентують увагу на контактах трипольців з... давніми картвелами³⁶. Деякі націонал-радикали в Україні полагали, що «арійська спільнота почала зароджуватися на українській землі в VI тисячолітті до н.е.»³⁷.

В націоналістическій версії історії, яка популяризується радикальними націоналістами,

³² Губко О. Українська цивілізація / О. Губко // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=666

³³ Мицик В. Хто заснував Трипольську культуру? / В. Мицик // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=349

³⁴ Фисун О. Трипольська культура – переніс українського народного мистецтва / О. Фисун // http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=90

³⁵ Мосенкіс Ю. Трипольська культура і українська мова / Ю. Мосенкіс // <http://ukrainaforever.narod.ru/trypillatamova.html>

³⁶ Мосенкіс Ю. Трипольська хліборобська термінологія і картвельські мови / Ю. Мосенкіс // <http://ukrainaforever.narod.ru/xlibtermin.html>

³⁷ Підвалини європейської цивілізації // <http://ukrainaforever.narod.ru/evrocivil.html>

трипольская цивилизация фигурирует в качестве прародины индоевропейцев, «ариезированных народов», которые «пошли на Запад, в Малую Азию, Средиземноморье», неся с собой «трипольскую агротехнологию» и «солнечную веру»³⁸. Именно с трипольской культурой украинские радикалы связывают цивилизационный прогресс и в других регионах Евразии, в том числе – и в прилегающих к Китаю³⁹. Умеренные украинские националисты предпочитают в отношении трипольской культуры столь радикальных выводов не делать. Украинский археолог И. Заець, например, полагает, что изучение Триполья необходимо для выяснения «культурных истоков» украинской нации⁴⁰. И. Заець не склонен, подобно другим украинским националистам, приписывать трипольской культуре арийство или даже украинский контент, полагая, что трипольская культура сложилась в результате синтеза более ранних археологических культур региона и балкано-дунайских культур Юго-Восточной Европы⁴¹.

Восприятие истории нередко может подвергаться сознательной мифологизации. Поэтому, история – конструкция в значительной степени мифическая в том смысле, что она являет собой представление о далеком прошлом (о котором профессиональные историки обладают, как правило, крайне ограниченным набором свидетельств), связанное с утверждением идентичности в настоящем. Националисты, как политики и практики, в

³⁸ Підвалини європейської цивілізації // <http://ukrainaforever.narod.ru/evrocivil.html>

³⁹ Арійські корені культури давнього Китаю // <http://sd.org.ua/news.php?id=9888>

⁴⁰ Заець І.І. Витоки духовної культури українського народу / І.І. Заець // <http://vytoky.nm.ru/Book/Uk/001.htm>

⁴¹ Заець І.І. Витоки духовної культури українського народу / І.І. Заець // <http://vytoky.nm.ru/Book/Uk/004.htm>

отличие от историков не скованы требованиями и нормами профессиональной этики. В этой ситуации представления об истории используются ими для формирования новых идентичностей. История в подобных ситуациях фактически воображается, а прошлое мифологизируется. Историческое знание в руках интеллектуалов-националистов обладает значительной интегративной функцией, связанной с преодолением региональных и социальных памятей, которые интегрируются в национальный контекст. Поэтому к XX веку историческая наука уже имела немалый опыт отношений с интеллектуалами-националистами, которые, в свою очередь, полагали возможным использовать немалый политический и мобилизационный потенциал исторического знания. История для авторитарных и для национализирующихся режимов стала важным элементом различных национальных проектов, выполняя свои функции в создании идентичности.

Ю. ШИЛОВ

Аратта – найперша держава^{*}

Жерці-правителі Аратти спромоглися протягом майже чотирьох тисячоліть – між кінцями VII-III тисячоліть до н. е. – зберігати общинний, докласовий лад у своїй найпершій в світі державі. Аратту та й загалом державність такого, дорабовласницького, типу відкрито лише нещодавно. Тому вона, а значить і витоки цивілізації загалом, була невідомою засновникам теорії історичного матеріалізму.

Назва держави Аратти прочитана шумерологом-мовознавцем А. Г. Кифішиним серед написів Кам'яної Могили та Подунав'я VI-IV тисячоліть до н.е. Дещо пізніша глиняна табличка з Горбуновського поселення, розташованого аж у Південному Заураллі. Ця табличка є копією частини тексту з «Грота Бика» (центрального святилища Могили), скопійованого також для святилища 23/VII Чатал-Гуюка. Ось ці тексти в їхній можливій послідовності:

Уту предків перших (людей) судив – (це) першолюди Півночі. [...] (На пагорбі)

Дуку утуги Аратти (біля) Древа Правителів Сина МЕ людей Спареними МЕ судили.

(За наказом) утугів Аратти Ламар (у) 80 (році) правителів судить.

Вівця схоплена жерцем Аратти.

Коли Уту Лірою в Аратті заволодів – Думузі до Ніназа у провалля насіння направив.

^{*} Публікується по: http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=172

Ці календарно-міфологічні тексти можна розуміти так: За часів Льодовика першолюди підлягали суду Сонця... Пізніше ж людей судили – на Білому Пагорбі біля Древа Правителів, від імені Сина Буття та ще й Двічі

Буттям [тобто найвищим судом] – демони Аратти [а не Сонце].

За наказом демонів Аратти у 80 році [якогось літочислення] правителів судив Бог-Захистник.

Верховний жрець Аратти приніс у жертву вівцю.

Коли Сонце вступило над Араттою в сузір'я Ліри – тоді вмираючий-і-воскресаючий Бог-пастух Думузі ('Син покинутий'; 'Пращур') направив насіння у борозну [тобто засіяв поле] під покровительство 'Владики семені пізнання' (Нін-а-зу).

Із цих розшифровок чотирьох текстів робимо кілька висновків:

По-перше, Аратта продовжила давню культуротворчу традицію, яка посідала територію від Піренеїв і Карпат – до Анатолії й Алтаю. Але державний лад, що прийшов на зміну первісності часів Льодовика, став протилежністю її додержавного устрою. Тепер найвищі судді-утуги, які діють від імені всесвітніх законів і вважаються втіленням Божественної Істини, пов'язуються вже не зі світлом, а з темрявою – із демонами. Проте, цим самим підкреслюється не зло Закону, а Його надлюдська сила. І дійсно: державний лад, навіть найкращий, є насильством порівняно зі свободою додержавного ладу. Сутність будь-якої держави: зняття протиріч, що стають вибухонебезпечними. А такі протиріччя почали накопичуватися (спочатку між суспільством і природним середовищем його існування, далі – між багатими й бідними племенами і т. д.) внаслідок «Великої неолітичної революції». Згадаємо, що вона уявляла

собою перехід від привласнюючого до відтворюючого господарства (від мисливства й збиральництва – до скотарства та хліборобства), – і цей перехід відображено в четвертому тексті. Виникнення ж державності-цивілізації стало найвищим результатом тієї революції.

По-друге, суд у Аратті був досить людяним, бо проходив під покровительством бога-захисника Ламара. Його ім'я споріднено з Араттою: обидва походять від 'Полум'я'. Воно ж хоч і небезпечне, але переважно корисне.

По-третє, державний лад Аратти передбачав Верховного Жерця (який, по-четверте, вважався втіленням Бога-пращура Думузі).

Наявність державного ладу в Аратті (Арита «Веди словена») засвідчують прадавні, напевно найперші назви цього історичного явища. Хаттська назва державності – Кал-лам-АСУ: 'Бик-полум'я-БОГ', «спільнота під покровительством вогненного БОГА-Тельця». Слов'яни зберегли цю назву у Калиці «Веди словена» й Колуні (Голунь) «Велесової книги»; у сучасних Коломії, Кальневі, (о)колиці й клуні ('сховище' збіжжя та ін.). Пеласги та греки (що знали Гелон) переклали цю праназву принагідно до свого міфічного Таврополіса ('Биком захищене' місто-держава) – з яким була одвічно пов'язана таврійська богиня Артеміда ('А(ра)ти м(атір) Іда') Тавропола.

Дещо пізніша і вже індоєвропейська (а не праіндоєвропейська) назва государство. Цей термін розкладається на словосполучення 'го(вяд) (А)СУ дар(уюче) (суспіль)ство': «суспільство, спроможне приносити корів у жертву БОГОВІ». На час і араттську специфіку государства вказують не тільки назви БОГА й великої рогатої худоби, але й її приручення в археологічних культурах, генетично передуючих трипільській. При цьому «дарування Богів» мали

характер релігійної ('правлячої') системи, що успадкоємила традиції протошумерів і протохаттів VII-IV тис. до н. е. Про неї розповідається в кількох священних піснях «Веди словена».

Ведичний термін держава (від санскритського диржя-ва: 'довжиною володіти') виникає пізніше й зводиться до «простирання території». В Аратті вона, на думку А. Г. Кифішина, базувалася на 4x2 ритуальних ланках "Чотирикутника" (предтечі арійської Вари та наступної Скіфії), осмисленого у його природньо-екологічному та людино-суспільному аспектах. Кути тієї території знаходилися біля сучасних сіл Полунічне (Львівщина), Полуденне (Черкащина), Полутори (Тернопільщина), Полум'яте (Луганщина). Останній пункт пов'язувався, напевно, із затопленою Азовським морем котловиною – яку греки вважали 'Непроглядним' Аїдом, потойбічним краєм своїх пращурів-мерців. Навколо третього зосередилася найбільша (23) кількість міст Аратти. В області двох перших пунктів досі існують населені пункти з дещо ослов'яненими протошумерськими назвами: Урич, Урож тощо. А «в Закарпат'ї рядом стоять Лагаш, Ур и Урук, выступающие в ритуальной связке, как и впоследствии в Шумере» [М. І. Кікешев з посиланнями на Кифішина; 2003].

Чимало дослідників, від В. В. Хвойка до В. М. Даниленка і В. Ф. Мицика, визнають наявність у Трипіллі (тобто в Аратті) писемності. Чи визнає М. Ю. Відейко [2003], незрозуміло: «Існувала об'ємна система з глиняних жетонів – для обліку, подібна до давньосхідної. На аналогічній базі у другій половині IV тис. до н. е. склалася протописемність шумерів – найдавніша серед нині відомих у світі. Однак саме в цей час трипільське суспільство потрапило в кризу», тому його «орнаменти, знакова система поступово пішли в небуття»; і це при тому, що «староєвропейська

писемність на 2000 років давніша за шумерійську», бо існувала вже в VI тис. до н. е.

Пояснити таке роздвоєння позиції Відейка неважко. Коли цей дослідник переказує висновки М. Гімбутас – тоді він “за” писемність (не Трипілля, щоправда, а розгляненої американською дослідницею сусідньої Вінчі); коли ж підходить до необхідності визнати правоту зазначених вище співвітчизників – тоді він “проти”. До того ж Відейко намагається зрівнювати незрівненне: писемність общинної Аратти, коли священним словом вважалося усне, – і бюрократичні записи рабовласницького Шумера.

Перша традиція й досі зберігається у Бгараті-Індії; від її сучасності у глиб тисячоліть тягнеться все більш тонка вервечка недбалих нотаток на папері, листях, кістках або глині; величезні ж тексти понині завчаються на пам’ять і передаються з покоління в покоління.

А друга традиція, що розповсюдилася з Шумеру в Єгипет і далі, з самого початку була втілена в грандіозні архіви “глиняних книг” тощо.

У 1990 і наступних роках шумеролог-мовознавець А. Г. Кифішин зробив кілька перекладів досить виразних написів на керамічних виробах культури Кукутені-Трипілля. Серед них є згадки про Праматір-неню із Близнятами (...це друге святилище близнят Інанни) і, можливо, про “Всесвітній потоп”, насланий ‘Долею’, посланцем Енліля (Намтар суд Води (на) рід людський постійно ллє). В інших текстах Подунав’я – теж аратських, проте без вказівки назви країни – згадуються жриці. Їхні суспільні повноваження досить великі, а сутність сягає ототожнення з Богинями:

‘Жінка Воїнів’ возвеличила (спалила) воїнів
Святилища Вогню, не давши (їм) вийти із (палаючого)
Святилища.

Отже, воїни в Аратті були підлеглі жрицям; загалом – жрецькій касті. Але й її представники підлягали законам, за якими (згідно написам на трьох табличках із жертовника Тертерії, в Румунії):

За наказом бога Шауе [Ша-у-е: ‘Ум старійшин храму’] старійшину ритуально спалено. Це десята (жертва). Сорокове княжіння.

Людські жертвоприношення Аратти були необхідним елементом її державного ладу. Елементом страшним, як на нашу сучасну мораль, – але пов’язаним не із людиноненависництвом, а зі Спасительством. Його сутність полягала у знятті протиріч аж до головного – протиріччя між життям-смертю-життям. Що поробиш: людина смертна, це є природним законом. Аратта мужньо стояла на цьому й подібних законах (яких європейська культура, починаючи з античних часів, боязко намагається уникнути або нерозумно підігнати їх під гасло «людина – мірило речей»). Тому жерці-правителі Аратти, дійсні слуги народу, вміли навіть власною смертю прислужити суспільству. При цьому справедливо вважалося, що добровільна (з більш-менш виразною примусовістю, регламентованою традиційним обрядом) смерть одинаків ліпше загибелі тисяч людей у військових сутичках тощо. Які тоді теж регламентувалися й мали характер не нищення супротивника, а демонстрації сили вождів чи героїв, – тобто були спрямовані на зняття суспільних і міжетнічних протиріч.

Не вічні також лани та поселення. Тим паче, що будинки Аратти були, в основі своїй, дерев’яними – і через деякийсь час вимагали перебудови. Археологи визначають той час 50-100 роками; через такий же проміжок часу виснажувалися людьми довколишні землі. На залишені місцини не поверталися, землеробство було екстенсивним. А 250-300 років

фахівці припускають на таке зростання “трипільського” населення, яке вимагало розселення. Доцільно звести ці підрахунки до числа почасті співіснуючих поколінь (3 на 100 років, за визначенням демографів). Отже,десь четверте покоління мешканців обирало собі поблизу місцину – й підіймало там цілину, будувало новий кал-ламасу, перегоняло туди худобу й перевозило реманент. А старе місто й довколишні села приводилися в ритуальний порядок – і спалювалися в момент переселення. То була жертва богам та, водночас, найвищий прояв Спасительства. Окрім господарчо-побутових цілей досягалася, напевно, й найголовніша – суспільна. Такими періодичними самоспаленнями (великими десь через 3х3 покоління) – не тільки «градів і весей», але й себе та інших добровольців – жерці-правителі Аратти тримали в енергетичній напрузі народ, не даючи йому розслабнути до деградації в тодішньому «Золотому віці».

Описаний звичай ліг у підмурок індоарійського вчення про День Брахми. За ним, Всесвіт виникає із ‘Вогненного Зародку’ Хіраньягарбхи, проходить чотири ‘великих покоління’ махаюги (від щасливого “золотого” до страшного “залізного”), а потім згорає-оновлюється у всесвітній пожежі – після якої починається новий День. Відповідний міфоритуал простежено в кількох курганних групах української Наддніпрянщини – зокрема на півострові Чонгар (у Сиваській затоці Азовського моря), де поселення араттів передувало курганам аріїв. Зазначене вчення досі живе у Бгараті (Індії) як спадкоємність Аратти.

На Русі ж, де Арта-Арсанія проіснувала до IX-XI століть, ця традиція трансформувалася згодом у звичай самоспалення рідновірів і старообрядців, залишилася в освяченні “піднятої цілини” та “прощання з Матьорою” (за назвами відомих романів Шолохова й Распутіна). У

кіноромані Довженка «Поема про море» є сцена упорядкування селянами хат, що ось-ось мають зникнути під хвилями дніпровського водосховища – чергової “стройки Комунізму, світлого майбуття всього людства”.

Про індоєвропейську систему святилищ-обсерваторій сказано вище; далі її розгляд буде продовжено. Це була не тільки державна, але й міжнародна система регуляції економічних, суспільних, етнічних та інших взаємозв’язків – сягаюча аж всесвітніх засад буття-й-небуття.

Справляючись із тогочасними протиріччями, жерці-правителі Аратти спромоглися протягом майже чотирьох тисячоліть – між кінцями VII-III тисячоліть до н. е. – зберігати общинний, докласовий лад у своїй найпершій в світі державі. Аратту та й загалом державність такого, дорабовласницького, типу відкрито лише нещодавно. Тому вона, а значить і витоки цивілізації загалом, була невідомою засновникам теорії історичного матеріалізму. І вони – Маркс, Енгельс, Ленін – відштовхуючись від уявлень свого часу про “найперші” рабовласницькі країни, невірно вважали, що державність-цивілізація стоїть на класовому розбраті суспільства, експлуатації народних мас можновладцями, нищівних війнах. Відкриття общинної (‘комуністичної’, французькою мовою) держави Аратти, до того ж найдавнішої в світі, якісно змінює розуміння основи цивілізації: вона стоїть на свободі, братерстві й рівності – які є нормальним станом суспільства, тоді як рабовласницька й наступні класові формації є лише викривленими надбудовами цієї основи.

В Європі (не кажучи про інші континенти) общинна державність проіснувала поряд з класовою до XVI-XVIII століть включно. При цьому безпосередня традиція Аратти простежується в 12 містах-державах

“чорнолісців”-сколотів, а також русенів-етрусків; натяки на неї є в арабських описах руської Арт(с)анії IX-XI століть. Народна влада на чолі з одвічним Віче була скасована в Новгороді лише при Івані Грізному. А в Запорізькій Січі – «першій демократичній республіці новітньої Європи» – козацька Рада перестала існувати лише у 1775 році... Надалі цю традицію (запорізьку, не знаючи вже про араттську) намагався відтворити Батько Махно та деякі інші комуністи; по суті ж вона відтворюється нині в Скандинавських країнах.

Виникнувши близько 6200 р. до н. е. (або давніше на 700-900 років, за іншою системою археологічного датування), держава Аратта розташовувалася спочатку ближче до малоазійського Шу-еден-на-Кі-дуга (сучасного Чатал-Гуюка), аніж до наддніпрянського Шу-Нуна. Її найдавніша історія пов'язана з археологічними культурами Подунав'я: Кереш, Старчево, Боян, Прекукутені. Надалі центр Аратти почав просуватися ближче до Дніпра, і цей рух та розквіт відомий археологам як формування культури Трипілля (за назвою села біля Києва, де розкопками В. В. Хвойка у 1893-1899 роках була відкрита й названа ним трипільська археологічна культура).

Початок просування датується зараз близько 5400 (або молодше на 700-900 років) р. до н. е. й визначається (за В. М. Даниленком), як подальший розвиток буго-дністровської культури. А та виникла внаслідок розгляненої вище експедиції жерців-правителів у 6200+97 (+ ≈800) р. до н. е. “Буго-дністровці” розвідали й обжили землі, нові для вихідців із Шу-еден-на-Кі-дуга; за ними рушили “кукутенці-трипільці”. Вони прийшли у Дунайсько-Дніпровське межиріччя з розвинутими вже господарством, металургією, будівництвом тощо.

Які причини примусили Аратту зміщувати свій центр від Дунаю до Дніпра? Не будемо поки що

торкатися проблеми геокосмічних катастроф та погіршення клімату, а обмежимося лише одним з їхніх наслідків. Між 5650-5000 роками до н. е. (чи років на 700 раніше) урвалося існування Шу-едена та інших значних поселень “праіндоєвропейців” Малої Азії. У цей час звідтіля пішла на Балкани нова хвиля переселенців, знана лінгвістами й археологами як індоєвропейська культура Вінча. Ясно, що вона потіснила Аратту.

Дослідники визначають три головних етапи в розквіті Аратти, яку прийнято (у 1893-1992 роках, між відкриттями її залишків та самоназви) умовно називати «Трипіллям» або «трипільською археологічною культурою». Насьогодні відомо 2042 її пам’яток, понад 1800 з яких – поселення [ЕТЦ, 2004].

Найдавніші поселення I етапу з’явилися близько 5400 р. до н. е. на південному сході Трансільванії, в молдавському Прикарпатті та в долинах лівобережних притоків Дунаю; надалі вони розповсюдилися до Південного Бугу. Разом із “трипільцями” розповсюдилася металургія міді, витоки якої йшли з Малої Азії й Балкан, але надалі спиралися на родовища Карпат і Волині. Є данні про приручення коня й виникнення орного хліборобства (при домінуванні мотичної обробки землі; переложного) та виноградарства. Переважало вирощування трьох сортів плівчастих пшениць і голозерного ячменю, вирощували також горох; використання диких рослин – голозерної пшениці, проса, вівса, віки – було пов’язано зі скотарством і, можливо, селекцією. Садівництво представлено аличою, сливою, абрикосом. Тваринництво було придомно-пастушим; тримали велику й дрібну рогату худобу, свиней, собак, коней – упряжних і верхових. Не відщуралися “трипільці” й від прадавніх мисливства та збиральництва.

Археологи знайшли більше 200 поселень раннього етапу Аратти. Вже тоді переважали прямокутні наземні житла площею до 50-140 кв. м. За даними кінця I та наступних етапів, будинки складалися з дерев'яного каркасу, стін із колотих дрючків або плетених з лози, горизонтальних стель, горища й двосхилого даху, критого соломою або очеретом чи дерном; опалювалися будинки печами й відкритими вогнищами. Із середини й зовні будинки обмазувалися замісом із глини й полови, а потім білились і фарбувалися, а також розписувалися – в ті ж червоний, рудий та інші кольори, що й кераміка (кінця цього етапу, на якому переважав різний орнамент). Печі були купольними, без димарів; малися хрестовидні та ін. вівтарі, глиняні лави і вимостки, кам'яні зернотерки та керамічний посуд; дерев'яні меблі археологами не вивляються. Будувалися окремі сушилки для зерна, комори й льохи. Подібні будівлі дотепер трапляються в глухих селах України й Молдови. Особливостями ж тодішніх були хіба що хрестовиді та інші алтарі перед вогнищами, господарчі ями та круглі віконця (напевно, з висувними рамами, затягненими вичиненими міхурами тварин). А найбільшою відміною стала, з кінця I етапу, двоповерховість будинків, які іноді мали ще й напівпідвальний поверх з майстернями, пекарнями тощо. Господарчим же був і перший поверх, де утримували також худобу; мешкали переважно на другому [К. В. Зиньковский, 1983; Л. П. Корнієнко, 1994; М. М. Шмаглій, 2001].

Будівлі, числом за 20, розташовувалися в ряд понад річковими кручами й захищалися також ровами та валами. З'явилися й кругові планировки. Площа поселень досягала 10 га. У будинках мешкали, напевно, сім'ї від одного до трьох поколінь. Поселення складалися із садиб, родинних і ремісничих “кутків”, мали будівлі для громадсько-ритуальних зібрань. Проте

виразних храмів (для вшанування жерцями окремих богів) та палаців (будинків можновладців) немає, а це вказує на общинний лад. Більша чи менша заможність родин – яку можна визначити за розмірами жител, наборами й якістю посуду тощо – пояснюється природньою градацією дружності, працьовитості, громадського поділу труда, суспільної ієрархії й т. п. людей; виразні ж підстави для висновків про класове розшарування – відсутні.

Окрім окремих жертвоприношень під родинними вогнищами, поховань цього та наступного етапів не виявлено. Небіжчиків, вірогідно, спалювали та розвіювали над річками й ланами – як дотепер це робиться в Бгараті (Індії).

II етап розпочався близько 4600 р. до н. е. Територія, побут, господарство змінилися мало, – хіба що затвердилося орне (дерев'яними ралами й виведеними в Аратті волами) хліборобство, яке довго потім залишалося найрозвиненішим у всьому світі. Провідною з трьох плівчастих пшениць стала двозернянка, розповсюдилося вирощування плівчастого ячменю. Але порівняно з I етапом склад зернових культур змінився мало. Двозернянка – ярова пшениця, зберігали й сіяли її колосками, у останньому випадку загортаючи в землю сохою. Аратти були причетні й до винайдення возів. Дерев'яні вироби не збереглися, але уявлення про них можна скласти на підставі глиняних моделей коліс, саней, човнів, крісел, будинків тощо. Розповсюдилося ткацтво, навіть узорчате. Виникли общинні центри по виготовленню кераміки.

Значно збільшилися кількість поселень та їхні площі – до 40, в окремих випадках до 100-300 га. Вже за цією ознакою можемо говорити про міста Аратти (бо «протоміста» біля Ієрихона й Чатал-Гуюка сягали лише 3 і 14 га). Тим більше, якщо прийняти до уваги

переважаючи двоповерховість будинків і правильне планування цих міст, яке стало переважно концентричним. Виділяються садиби з трьох будівель та господарчих ділянок. Характерні забудови трьома округлими вулицями з площею посередині, яка слугувала для загону худоби, народних зібрань та ін. Подібне призначення, але передусім календарне, мали майдани. Ці святилища-обсерваторії супроводжували, за даними аерофотозйомки [К. В. Шишкін, 1964], чимало поселень. Понад 40 міст мали захисні рови та вали. Захист (більше, напевно, від хижаків, аніж від ворогів) здійснювався, головним чином, поєднанням зовнішніх стін крайньої вулиці.

Житлові умови, спорідненість кварталів, побут залишаються майже колишніми; чіткіше простежується розвиток суспільного життя. Площа громадських будинків сягає за 300-1000 кв. м, не поступаючись «величиною громадським спорудам доби енеоліту у Месопотамії» [ЕТЦ, 1, с. 338]. Відомо кілька глиняних моделей таких «храмів» рубежа II-III етапів (більшість зберігається нині в приватних колекціях С. М. Платонова та О. С. Поліщука). В оздобленні цих споруд виражено календарне підґрунтя: річний цикл з особливим пошануванням Місяця й Тельця. М. Ю. Відейко, загалом не визнаючи зв'язків Аратти-«Трипілля» з Шумером, погоджується з тим, що «давні європейці були якимось чином ознайомлені з архітектурними, культурними та релігійними традиціями далекої Месопотамії». В обох регіонах у V-III тис. до н. е. зводилися подібні храми, знані в першому як «дома народження» богині Нінтур. Передумови її культу простежено А. Г. Кифішиним у придніпровському Шу-Нуні серед написів кінця VII тис. до н. е. То ж звідкіля й куди йшли головні культурно-історичні впливи?

Відповідь однозначна: із дунайсько-дніпровської Аратти – у напрямку месопотамського Шумера.

ІІІ етап почався десь у 3500 р. до н. е., а закінчився близько 2750 (2200, за найпізнішим датуванням) року до н. е. Клімат та пограниччя степів і лісостепів стають подібними до сучасних. До складу зернових долучається просо, що стає характерним для зазначеного пограниччя. Поселення Аратти розповсюдилися до морського узбережжя сучасної Одещини та до лісів пониззя Припяті, до долин правобережного Дністра та лівобережної Десни. А центр держави зосередився в майже замкнутому межиріччі Південного Бугу, Собу, Росі, Синюхи. Тут знаходилося скупчення з 23 найбільших міст-держав Аратти. Вони були відкриті в 60-х роках пілотом-геодезистом К. В. Шишкіним та археологом М. М. Шмаглієм. Шмаглій, учень В. М. Даниленка, першим серед колег київського Інституту археології Академії наук УРСР погодився перевірити й визнати аерофотознімки цих “великих поселень” або “протоміст” – як і досі звуть їх співробітники ІА НАНУ (не наважуючись остаточно порвати з настановами «історичного матеріалізму», за якими перші міста та державність на території України виникли лише внаслідок колонізації Причорномор’я рабовласниками Греції).

Міста Аратти, біля теперішніх сіл Майданецьке і Тальянки у нинішньому Тальнівському районі Черкаської області, досягли 300-450 га! (Шумерське місто-держава Ур досягне такої площі лише наприкінці існування Аратти. Щоправда щільність населення там була вище араттської у 3-6 разів.) При цьому більше з них складалося з 2700 будинків, де мешкало 14175 людей, які обробляли 4252 га посівних культур (за підрахунками В. А. Круца). Менше місто населяло 6-9 тис. людей, які годувалися з поля у 1800-2700 га (за М.

М. Шмаглієм та М. Ю. Відейком). Вони мали обриси людської стопи та пташиного яйця. Ці фігури відображають міфи про Праяйце Всесвіту та Слід Вішну – що досі шануються в Бгараті-Індії. Та й назва Вишнопіль – сусіднього із Тальянками села – збереглася, можливо, з часів існування зазначеного поліса. В інших містах простежуються спіральне, радіальне, хрестовиде планування вулиць. Такі фігури могли співвідноситися з образами зміїв-хранителів (Шеша і Вала), а також Сонця.

Сполучення міста, кількох довколiшніх сіл чи сезонних хуторів і одного або більше святилищ-обсерваторій (майданів) виказують полісний тип державності – як його називали пеласги та греки. До них хатти називали його ж калламасу (див. вище про походження слов'янських Калиця, Колунь – коло – Коломия), шумери – у(н)ру, а середньовічні русичі – гради і весі. Що місто – то і держава! Поліси-‘захисти’ Аратти визнавали спорідненість між собою – про це свідчить близькість культових статуєток й орнаментів тощо, – але дотримувалися незалежності від сусідів. Таке етнодержавне об'єднання можна вважати федеративним. Його традиція відома історикам 12 міст-держав – вибудованих скелетами української Наддніпрянщини одночасно з русенами італійської Етрурії... Слід підкреслити, що поліси з комплексу “місто, села, майдан” проступають лише на деяких аерофотознімках у розшифровці пілота-картографа Шишкіна. Археологами такі комплекси досі не досліджено. А із численних майданів частково розкопані лише біля с. Козаровичі (під Києвом) та с. Маяки (Одещина), та й то без астрономічних обстежень. Ці споруди відносяться до кінця існування Трипілья, проте поява подібних у придунайській культурі мальованої кераміки Лендель на рубежі VI-V тис. до н. е. дозволяє

сподіватися на відповідне датування й найдавніших майданів України.

Особливо необхідно зупинитися на кераміці Трипілля, яка досягла найвищого розквіту – як і вказані вище міста – на початку III етапу. У виготовлені кераміки було впроваджено гончарне коло, яке грало допоміжну роль. Може тому, що (за етнографічними даними нащадків араттів та аріїв) священним вважався лише посуд, виліплений вручну. «Збільшується кількість керамічних центрів та стандартизація продукції. Багато спеціалізованих поселень працюють на обмін. Гончарство виходить за межі общинного ремесла» [ЕТЦ, 1, с. 299]. Посуд майже перестав прикрашатися прокресленими візерунками, а став розписуватися різнокольоровими фарбами. Окрім символів Сонця й Місяця, пір року, дощу та світла тощо, характерні також міфологічні образи і персонажі: Праматір, танцюристки, титани, змії, Телець, Пси, Овен, Небесні Олені. Подібним чином змінюються культові статуетки жіночих, за нечисленими виключеннями, божеств. Тепер це не завжди Праматір з головою змії або черепахи, бо розповсюджуються й фігурки з портретними обличчями. Парні зображення жінки й дівчини у розпису посудин та у скульптурках слід розуміти як втілення матері й доньки: напевно, Інани та Марени. Перше ім'я, споріднене з українською ненькою, прочитується дослідниками на кераміці Кукутені–Трипілля, а також на брилах Кам'яної Могили. Друге ім'я співпадає із критською марнан-‘дівчиною’ та латинською Марина-‘Морською’. Який зв'язок між тими словами – зрозуміло не зовсім. Можливо – ‘Чиста’ і тому гідна бути принесеною (на пожертву) Богові. Опудало Марени на Купальське свято слов'яни кидають у воду; аратти ж свої статуетки ломали.

На людиноподібних фігурках та посудинах нерідко трапляються зображення деталей одягу, який можна співставляти з традиційними вбраннями українок і молдаванок [А. П. Погожева, 1983; З. Васіна, 2003]. Проте є й суттєва відмінність, почасти збережена дотепер населенням Бгарати. Це – розпис чи татуювання облич. Подібні знаки, а також сліди жіночих і чоловічих зачісок – серед яких найцікавішими є “козачі оселедці” – простежуються також на черепках із курганів та могильників «усатівської культури пізнього Трипілля» (за селом Усатово під Одесою). В лісостепових областях Аратти проявився – одвічний, напевно – обряд спалення небіжчиків; перепалені кістки почали ховати на кладовищах.

Найкращі зображення кораблів на Кам’яній Могилі співставляються із месопотамськими, єгипетськими, критськими. Перевагу слід віддати першим, на яких шумери потрапили до Єгипту і Сирії (за Д. Ролом). Пов’язувати перших мореплавців Північного Причорномор’я з аріями (носіями явної археологічної культури) немає фактичних підстав, а от із араттами – є. Тут можна вказати знахідку кам’яного якоря на поселені в Усатові, а також на зв’язки його металургів із середземноморським узбережжям Малої Азії – де кораблі оріан (приморських араттів) могли зустрічатися з шумерськими та ін.

Історія III етапу Аратти межиріччя Дністра та Дніпра пов’язана із Шумером межиріччя Євфрату та Тигру. В них одночасно виникають та зникають великі міста, зміцнюється й розпадається державність. На це звертають увагу навіть ті науковці, що не визнають трипільську археологічну культуру за державу Аратту – із якої виводив себе найдавніший Шумер.

Розглянемо факти цього взаємозв’язку перше, ніж перейдемо до проблеми подальшої долі Аратти –

Арт(с)анії

–

(Бг)Ар(а)ти.

Вище вже відзначалося, що початок східноєвропейського Трипілля (близько 5400 р. до н. е.) співпав із другою хвилею переселення пращурів індоєвропейців Малої Азії на Балкани. У той же період стався великий парад планет (5434 р. до н. е., за М. О. Чмиховим), що змінив сонячну активність і тим спричинив, напевно, грандіозний землетрус. Внаслідок цього утворилася Боспорська протока (5550+20 р. до н. е., за Б. Балардом), яка поєднала ізольоване до того Чорне море із Середземним. Рівень першого, за підрахунками американських вчених піднявся на десятки метрів. Вода поглинула до 300 км низького північного узбережжя (тоді як високе південне постраждало менше), і утворилося Азовське море. Були затоплені найродючіші чорноземи пониззів Дунаю, Дністра, Дніпра, Дону, Кубані. Цілком вірогідно, що їх приморські долини були натовді заселені ще дотрипільськими, “буго-дністровськими” та ін. протошумерами (за А. Г. Кифішиним), а може й частиною пращурів “куро-араксців”. Які допотопні пам’ятки лежать під багатометровими мулом, піском та водою – археологи узнають нескоро. Так що співставлення культур (того ж Трипілля – з Убейдом і Уруком) України й Месопотамії та проміжних зон поки що дуже приблизне. Тим паче, що «Всесвітній потоп» шумерів і виникнення із того ‘потопу’ їх уну (> уру < у(о)рас < Аратта) датується 3300–3100 р. до н. е. [Н. А Чмыхов, 1990; Д. Рол, 2002]. Можливо, йдеться про кілька подібних катастроф. Так, міфологія греків, а також археологія Троади й Кріта знають три великих Потопа – один з яких антично-вавілонська традиція пов’язує із шумерським.

Проте без уточнення хронології проблеми не вирішити. Нині доцільно дотримуватися передостанньої

з наведених дат, що співпадає з найбільш прийнятими датуваннями як переходу Аратти до III етапу свого розвитку, так і з виникненням Шумеру. Можна вважати, що раптове зростання міст обох держав зумовилося переселенням племен із затопленої території, а невиразність (але все ж таки присутність) подібностей між речами, господарством тощо – як раптовістю Потопа й швидкістю втечі людей, так і екологічними відмінностями Месопотамії від Південної України.

В цілому з потопами чи Потопом 5550-3100 рр. до н. е. можна співставити численні згадки у написах Кам'яної Могили VI–IV тис. до н. е. про Морську Безодню і Суд Води [А. Г. Кифишин, 2001]. Його археологічним відображенням можна вважати ритуально-обрядовий комплекс № 65 того ж часу, нещодавно досліджений Б. Д. Михайловим біля підніжжя гроту №10 Могили. Під трьома потужними шарами піску та двома прошарками мулу знайдено жертовник із ознаками допотопного 'Коропа'-Сухур (відомого за більш реалістичним ідолом із запорізького острова Хортиця, а також за міфами Шу-Нун і Шумеру). Біля цього жертовника знаходилися фаллічна та дві інші стели, кам'яна голова й кістки бика, крем'яні вироби і три плити з «письменами» (визнаними археологом Михайловим незважаючи на його замовчування відкриттів шумеролога Кифішина). А ще в обох регіонах – а на Кавказі й донині – був відомий Гільгамеш, пов'язаний із Потопом. У шумерському місті-державі Уруці середини III тис. до н. е. він вважався п'ятим володарем післяпотопної династії, що вийшла з Аратти. А у літописі VI–IV тис. до н. е. Кам'яної Могили – це герой, про якого мовиться так:

(За наказом) демонів Аратти (у) 80 році (якогось літочислення) Бог-Захистник правителів судить. Думузі ('Пращур') для Суда Води 40 ослів призначив і 40

колісниць [возів чи волокуш?] найкращих. Жребій колісниць найкращих – (відповідно) знанню Морської Безодні – мертвих перевозити. Колісниці-птиці (були ще у) Гільгамеша і Абукуна («Сім'я поверженого Тельця»), правителя, що має Древо Бика.

Є тут і свідоцтва про переселення потерпілих у болота межиріччя Тигра й Євфрата, про обживання тих болот і заснування там міст-держав Шумеру. Розшифровано тексти, які засвідчують, що у 5069 р. до н. е. в Наддніпрянщині утворився Дім Імдугуда – протилежний Дому Барагесі, заснованому переселенцями до шумерської Месопотамії. Біженці з затопленого Приазов'я створили ритуальний канон, яким народи Близького Сходу користувалися до початку I тис. до н. е.; автори біблійної Тори використали його, зокрема, для підсилення власної легенди про ісход із Єгипту [А. Г. Кифішин, 2000].

Деякі з вище згаданих текстів і зображення ковчегів на Кам'яній Могилі, легенди Сходу про рятування від “Всесвітнього потопу” на горі Арарат або в горах між Тигром та Урмією вказують на відповідне переселення із затопленого шельфу Північного Причорномор'я та котловини Азовського моря. Це переселення відбувалося двома взаємопов'язаними шляхами.

Початок першого шляху (згідно з дослідженнями А. Г. Кифішина та ін.) простежується серед протошумерських старожитностей Дунайсько-Дніпровського регіону і виходить на східне узбережжя Південного Причорномор'я. Звідтіля найдавніші шумери Аруни Залпи – ті, що вийшли із ‘Середини Моря’ – «з півночі на південь, при тісній взаємодії з носіями пулурської гілки куро-аракської культури» почали заселяти Месопотамію. При цьому вони тяжіли до Тигру, первинна назва якого – Ідігна – успадкоємила праназву Південного Бугу. З цим переселенням

пов'язано, вірогідно, зображення в Кам'яній Могилі ковчегів та судна месопотамського (єгипетського, за Б. Д. Михайловим) типу.

Другий шлях був складнішим. Він спирався на інше відгалудження куро-аракської археологічної культури, носіями якого були маннеї ('люди') – одне із племен народу хурритів (<араттів?). Питання їхніх пращурів і прабатьківщини, можливість переселення з узбережжя Чорного моря через Араратську до Араттської долини Д. Рол не розглядає. Свій розгляд дослідник починає з появи у VI тис. до н. е. предків цього племені в гірській долині на південь від озера Урмія. Звідсіля, від Ур-Маннеї, пішла назва Вірменії. А долина-еден називалася Араттою. Оскільки звідтіля пішли уявлення про біблійні 'Рай'-Едем та післяпотопний Арарат, то назва Аратта з'явилася тут не раніше VI-IV тис. до н. е. Мабуть це була Аратта-II – форпост задніпрянської Аратти-I, що походила від задунайської Аратти-0... Приблизно з 4000, а може ще з 4500 р. до н. е. манеї пішли з гір у пониззя Месопотамії, рідко заселені (з кінця VII тис. до н. е.) аборигенами культури Убейд, – несучи туди нові мову, людський тип, етнокультуру, термін аратту як знак найвищої якості.

Маннеї зберегли притаманне найдавнішим пращурам "індоєвропейців" шанування Праматері, яку називали Інанна. Шумеролог Д. Рол виводить її ім'я із Нун-Анна, 'Володарки Неба' (Венери). Відповідна ідеограма зображена на першому із згаданих вище письмен біля гроту № 10. Таким чином підтверджується висновок А. Г. Кифішина про появу богині у Шу-Нун, Кам'яній Могилі. Надалі ж, як показує його британський колега, шумерські мореходи розповсюдили культ цієї Богині до Єгипта і Ханаана, де вона називалася Ізіда й Астарта. Останнє ім'я можна трактувати як індоєвропейське 'Богиня з Аратти'. На її українській

прабатьківщині залишилися також виразні сліди шанування протошумерами і навіть протохаттами (носіями свідерської, буго-дністровської й лінійно-стрічкової археологічних культур) Бога місяця Сіна та ін.

Щодо хурритів у цілому, то вони були дещо споріднені з картвелами (пращурами іберів Грузії й Іспанії), але набагато більше з хаттами (пращурами “індоєвропейців”). Їхні племена селилися від Малої Азії до Північного Кавказу включно, а окремі роди проникали аж до Дунаю – замикаючи Циркумпонтійську зону ‘навколо Понту (Чорного моря)’. Найвиразніші роди залишили знаменитий Майкопський курган і групу поховань у курганах біля с. Старосілля Великоолександрівського району Херсонської області. Хурритська належність цих пам’яток з’ясована Ю. О. Шиловим по особливостям ритуальних календарів, серед яких вперше проступає образ Сурьї. Прямими нащадками закавказських арратів вважають себе сучасні курди.

Сурікаш батьківщини хурритів-маннеїв – це величезне родовище вохри: червоної фарби, яка широко використовувалася індоєвропейцями в поховальних та інших обрядах. Звідсіля, очевидно, пішли сурік і Сурья – верховний Бог ‘Сонця’ найдавніших слов’ян, а також аріїв та індійців. А прародитель (прообраз біблійного Адама, за Д. Ролом) місцевого населення називався Алулім: ‘Червона земля’. Його батько Алалгар – першопредок із «Списку шумерських царів». А їхнього сина й онука, що започаткував похід до Північної Месопотамії, у більш детальній вавілонській «Генеалогії династії Хаммурапі» названо Йа-ам-ку-уз-зу-ха-лам-ма. Початок цього багатоскладового імені відповідає індоєвропейській першолюдині Йамі (Іма «Веди словена», Яма індоарійських Вед та «Велесової книги»).

Нащадок “Йами” спустився з гір на південь Месопотамії – де заснував на початку V тис. до н. е. найперше місто шумерів Еріду – ‘Дім (над) потоком споруджений’. Його Бог-покровитель Енкі (Еа, чи не з одноіменного острова біля Керченської протоки?) вважався сином Енліля. Таке ж співвідношення цих богів у написах Кам’яної Могили, де вони з’являються (іноді разом) з кінця VII тис. до н. е.

Після тих першолюдей жив Убартуту, якого Д. Рол співвідносить із Зіусудрою шумерів, прототипом грецького Девкаліона та єврейського Ноя, – які пережили насланий Енлілем потоп. Яфета, сина останнього з цих патріархів, дослідник слушно співставляє з грецьким Іапетом. Слід також співставити їхніх родичів [А. Г. Кифишин, 1990]: допотопних Єноха й Інахоса, післяпотопних Сіма і Сіме. Ці та інші збіжності вказують на часткове використання авторами Тори більш давніх, притому іншоетнічних (індоевропейських тощо) джерел. Передостаннього з названих пращурів Д. Рол вважає прямим міфічним пращуром шумерів. Їхні міста Урук та Ур, безпосередньо пов’язані з ‘Потопом’, виникли близько 4000 і 2900 років до н. е.

Другим правителем Урука став Енмеркар, прадід славнозвісного Гільгамеша. Спорудивши величний храм Енкі в Еріду, цар-жрець вирішив возвести не менший в Уруці – на честь Енліля, якого колись «все благочестиве людство, весь світ спільною мовою щиро восхваляв». Підтримку в будівництві мала надати Аратта, де Енліль шанувався, можливо, під іменем хатто-хеттського Лельвана (близького і місцевим ванам, і слов’янському Лелю). Проте на чолі іранської Аратти стояла богиня Інанна. Ця гірська прабатьківщина Урука відмінна від дунайсько-дніпровської Аратти з її пра-Інанною, бо «подібна до отари, яка розбрелася; її шляхи – ворожа земля». Але й тут аратти мали коней, давно вже

приручених на той час у Північному Причорномор'ї, – тоді як шумери користуються лише віслюками. Та й “винайдену” Енмеркаром писемність жрець Аратти легко прочитує – бо знає від своїх наддніпрянських пращурів, дійсних її винахідників.

«Іннін» усіх законів, світла Інанна
до Аратти, країни чистих обрядів мене привела,
у горах перед нею наче браму поставила –
то як же Аратта може покоритися Урукові?
Аратта (Гора) – це герой, насичений мудрістю;
вона подібна до вечірньої зорі, що йде до свого дому
і відганяє темряву перед своїм лицем.

Аратта згадується ще в трьох шумерських поемах, де діє той же правитель Урука.

Із поеми «Енмеркар та верховний жрець Аратти» помітно збереження останньою деяких общинних традицій. Те, що Шумер став державою рабовласницькою, зумовилося, насамперед, меліоративною системою землеробства. У болотах та спекотних долинах Сходу іншим бути вона не могла – і суспільства прив'язували себе до землі каналами та ариками. А щоб ті будувалися, підтримувалися в робочому стані й захищалися від розбратів тощо, потрібна була жорстка влада – яка набула через те рабовласницьких форм. Аратта ж могла без такої системи обходитися, а тому й зберігати общинний лад. Бо обшири найкращих чорноземів майбутньої України, її помірний клімат й достатність вологи дозволяли триматися переложної системи землеробства. Воно не дуже прив'язувало суспільства до оброблених ними ланів, а ще й дозволяло знімати зростаючі протиріччя шляхом розселень і навіть без війн із сусідами. Вільної землі було вдосталь!... попервах; на III етапі розвитку

Аратти землі стало невивистачати. Тим паче, що найкращі з кращих чорноземів у пониззях рік від Дунаю до Кубані поглинуло море...

Вище наведені дати потребують уточнення. Більш надійні датування Кифішиним записів у архиві Кам'яної Могили наступних подій.

У 2782 р. до н. е. святилище відвідала делегація жерців із найпівнічнішого міста Шумеру, яке називалося так само, як тоді й Могила: Шу-Нун, 'Закон Володарки (сущого)'. З цією делегацією можна пов'язати поховання куро-аракської та трипільської археологічних культур в основі Великоолександрівського кургану (Херсонщина, межиріччя Інгульця та Дніпра)... У 2535 р. до н. е. було завершено літопис Дому Імдугуда, який перед цим 10 років (подібно облозі грецької Трої) сперечався із Домом Барагесі. Це не завадило шумерам відвідати північний Шу-Нун через 5, а потім ще через 13 років. У другому випадку було залишено писемну згадку про правителя (?) Шару. Це ж саме ім'я викарбувано на надгробку жертвоприношення з кургану біля с. Надєждіно (див. вище). Шумерська міфологема про людський, смертний низ Бога місяця Шару співпала з міфоруітуалом поховання: до вапнякових голови й тулуба людиноподібного ідола було долучено останки таза та ніг жертвовної людини... У 2369-2261 роках до н. е. Шумер опинився під владою семітського Дому Аккада. У XXIII ст. до н. е. відбулися походи військ Саргона та Нарамсіна в бік Закавказзя, а частини хурритів і аріїв Північного Причорномор'я — назустріч агресивним засновникам Вавілонського царства. З цима походами пов'язуються поява в курганах біля с. Старосілля Великоолександрівського р-ну поховань «старосільського типу алазано-беденської культури» із Закавказзя (за Ю. О. Шиловим).

Такі події могли підштовхнути правителів придніпровської Аратти до розпуску її міст й повернення до попереднього – додержавного, проте також общинного – ладу, менш небезпечного щодо перетворення на рабовласницький. Тобто Аратта могла врахувати негативний досвід розвитку державності похідного від неї Шумеру – і відмовитися від його шляху. Початок такої відмови простежується з XXVIII ст. до н. е., коли було спалено останнє велике місто Аратти й вона почала втрачати вигляд «Трипілля». Воно протягом XXVIII-XXIII ст. до н. е. трансформувалося у софіївську, середньодніпровську та інші археологічні культури.

Ті, хто повернулися назад із походу проти аккадської експансії, принесли в район придніпровського Шу-Нун «Поему про Гільгамеша». В Шумеро-Аккадському (або Ранньовавілонському) царстві цю поему склали, на основі попереднього епосу, близько 2200 р. до н. е. Своєрідними зображеннями центральних епізодів літературного твору було прикрашено два горщика катакомбної археологічної культури [Ю. А. Шилов, 1995]. Їх було виготовлено в XXII ст. до н. е. аріями Наддніпрянщини, а знайдено сучасними археологами в підкурганних похованнях біля сіл Василівка та Вознесенка (між Дніпром і Молочною, над якою височить Кам'яна Могила)...

У вирі тих же подій III тис. до н. е. могла виникнути й пенджабська Аратта-III. Відомий індолог С. І. Наливайко [2004] показав її паралелі як з археологічною культурою Мохенджо-даро (яку індійські фахівці схильні зближувати з Трипіллям), так і з українською етнологією. У «Махабгараті» (VIII: 27, 30 та ін.) племена Аратти називаються сіндгу-сувіри, бахліки й ін. В землях бахліків стоїть місто Кундін й тече ріка Апага; відомі правителі Бгішмака, Бгурішправас, Пар'яшправас.

Арійські автори пенджабської редакції епосу засуджують звичаї араттів, зокрема належність їхніх людей до каст за здібностями, а не від народження. До того ж аратти вживають хмільні напої з борошна, а потім танцюють і співають (у вінках!) – навіть на похоронах; їдять же ті нечестивці гов'ядину, часник і млинці, – причому навіть «з дерев'яного й глиняного посуду» (тоді як арії призвичаїлися вже до місцевого звичаю їсти з тарілок із пальмового листа). Інша назва Аратти Пенджабу – це Араштра, 'Не(добра) країна'. Араби знали 'Країни'-Раштри як у Бгараті (Індії), так і на Русі (з її Артою-Арсанією). Течуть тут ріки з назвами, подібними бгаратській Апазі (Апока в Криму; Апака й Опока – притоки Сейму й Дністра). Були також племена сіндів, сіверців та болоховців. Земля останніх й досі має міста Кудин і Переяслав; не забуто й ім'я Борислав.

В середньовіччя Болоховщина охоплювала верхів'я Тетерева й Південного Бугу – куди прадавня трипільська археологічна культура розповсюдилася лише наприкінці свого існування, в середині IV-III тис. до н. е. Тоді ж існувала й пенджабська культура Мохенджо-даро – створена, не можна таке виключати, переселенцями із української Аратти-I. Це переселення могло проходити через споріднену Аратту-II, на шляху до якої лежало дві Синдіки – у пониззях тодішніх Дніпра та Кубані.

Остання територія – сучасний Таманський півострів – ще й за часів Русі вважалася дідовщиною сіверців (колишніх сувірів та кіммерійців, за С. І. Наливайком). Саме тут, здебільшого, арабські мандрівники IX-XI ст. розміщували Арту й Арсанію, ототожнюючи ці столицю й князівство із назвою всієї Русі.

Г. Лозко

Арійський політеїзм і семітський монотеїзм як протилежні світоглядні системи*

Природні релігії сповідують ті представники народів, які творять культуру. Штучні (неприродні) релігії сповідують ті представники народів, які творять антикультуру. Боротьба між цими двома протилежними світоглядами триває два з половиною тисячоліття.

Народів на світі багато. Рас (порід людей) всього чотири (біла, жовта, червона і чорна): вони виникли в різних місцях Землі незалежно одна від одної. Внаслідок змішування цих рас, виникли ще расові гібриди: метиси і мулати. Нині навіть висловлюються припущення, що не всі раси належать до людей.

Релігій на світі зовсім не так багато, як нас примусили уявляти, — їх всього дві: природна (язичництво всіх народів) і неприродна (різні штучні покручі — буддизм, юдаїзм, християнство, іслам та похідні від них). Природні релігії сповідують ті представники народів, які творять культуру. Штучні (неприродні) релігії сповідують ті представники народів, які творять антикультуру (за термінологією Яна Стахнюка, «вспакультура» — дослівно «культура вспять»). Боротьба між цими двома протилежними світоглядами триває два з половиною тисячоліття.

Розуміння расових цінностей своєї релігії закладено в людині генетично. Практично не існує людини, яка не зрозуміла б, не відчула б душею своїх власних расових цінностей. Якщо хтось не розуміє цінностей природної

* Публікується по: http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=297

релігії, — значить він генетично належить до представників штучних цінностей, бо в його жилах переважає кров штучної раси. Ця аксіома дуже корисна українцям-християнам для роздумів.

Два тисячоліття людство витратило на пошуки штучних універсальних систем, нав'язаних йому семітським плем'ям, і сьогодні ми з великим сумом спостерігаємо самознищення білої раси на Землі. Статистика свідчить, що нині у світі 132 млн. язичників. З них 30 млн.- в Азії і 100 млн.- в Африці. В той же час у Європі лише 0,2 млн. язичників, які існують у середовищі 540 млн. войовничих християн, тобто людей ментально неспроможних оцінити нав'язані їм штучні «цінності». Чи не тому метиси і мулати перемагають чисельністю навіть у європейських державах (пор., напр., Францію)?

Тут, напевно, доречним буде невеликий історичний екскурс. Епоха занепаду природних релігій почалася від перших реформаторів Будди і Заратуштри в середині I тис. до н.ч. Нам ще невідомо, який космічний катаклізм спричинив зрушення людської свідомості або появу на Землі штучної раси. Арійці, розуміючи загрозу релігійних збочень, ще чинили активний спротив цій пошесті. Так сирійський цар Антіох IV Єпіфан (175 — 163 р. до н.ч.) переслідував юдейський монотеїзм і повернув язичництво в Єрусалимі. Брагмани-арійці в Індії жорстоко карали буддистів, які пропонували відхід від природного способу життя і мислення. Так само і Сасаніди-арійці боролися проти юдеїв та християн. У Греції юдейська Тора була перекладена в 250 р. до н.ч. — отже, грекам уже було відоме джерело юдейського фашизму. Давні греки з великою зневагою ставились до юдеїв, тому чимало євреїв «ставали греками». Як відверто писав єврейський автор Йосиф Флавій, «щоб вижити, вони еллінізувались». Про це також повідомляє

книга Маккавеїв, Повторення Закону та ін. Догмати чужої віри для євреїв не мають ніякого значення. Тому здійснюючи обряд чужої віри, юдей ніколи не сприймає його серйозно, в душі залишаючись юдеєм. Переміна віри або мнимий атеїзм заради матеріальних благ, досягнення кар'єри, чи порятунку власного життя для юдеїв — типове і досить відоме в історії явище (згадаймо Маркса, Леніна, Лео Таксіля, Розанова чи Ярославського).

Природні релігії довго чинили опір насильницькій релігійній уніфікації. У слов'ян цей опір тривав найдовше з усіх арійських народів. Інквізиція, розпочавшись у XIII ст., була спричинена релігійною нетерпимістю християнських фанатиків до всього живого і прекрасного. В 1233 р. римський папа Інокентій II доручив єврею Гузману владу над Домініканським орденом і дав наказ «розслідувати», які язичницькі звичаї збереглися в насильно християнізованих народів, з метою їх викорінення. Цей орден і здійснював подібні «розслідування» — в усій, підвладній папі, Європі горіли вогнища з язичницькими дерев'яними письменами та віщими людьми. Апогей християнського засилля і розгулу інквізиції припав на XV — XVII ст.

В святинях Медоборів (Україна), куди перемістився центр Рідної Віри після християнізації Києва, язичницькі Богослужіння, здійснювані як професійними жерцями, так і окремими язичниками, тривали ще у XVII ст. А вже з середини XVIII ст. християнізм в Україні стає більш поміркованим — синкретизує ті язичницькі явища і звичаї, які не були знищені ним остаточно. В Російській імперії з'являються перші спроби відродження язичництва — у 1810 р. вийшла праця Р.Мархоцького «Возрождение веры предков», у Центральній і Західній Європі відродились рухи друїдів тощо.

Щоб зрозуміти, як відбулося світоглядне перепрограмування людства, розглянемо в загальних рисах особливості еволюції релігії.

Іманентність і трансцендентність як бінарні опозиції

Загалом за два останні тисячоліття увесь релігійстворчий процес виглядає як постійна боротьба протилежних уявлень про Бога.

Найдавніше уявлення про Бога, розлитого в природі, релігієзнавці називають іманентністю (від лат. *immanens* — властивий, внутрішньо притаманний предметам і явищам; той, що впливає з їхньої природи). За арійським світоглядом, Бог — природа; Він у всьому живому: в рослинах, тваринах, людині; Бог — батько, а людина — його дитя. Таке уявлення про Бога ще називають пантеїзмом (дослівно — «всебожжя, всеобожнення»).

Якщо Бог в людині, і людина в Бозі, то кожен може пізнати Його в собі, виявити свої найкращі божественні риси. Не даремно у всіх арійських народів існувало релігійне переконання про їхнє Божественне народження. Українці-русичі вважають себе онуками Дажбожими, синами Сварога, дітьми Перуна та ін. Язичницькі арійські релігії мають культ обожнюваних Предків та своїх етнокультурних героїв. В арійців нема різкої грані між людиною-героєм і Богом. Є припущення, що слов'янський культ Дажбога також походить від людини-героя: «Цар Сонце, Син Сварогів, себто Дажбог, був же мужем сильним»

Відносини язичника з Богами подібні до відносин людини з шанованими Предками.

В арійців космогонія (уявлення про Сотворення Світу) зливається з теогонією (Сотворення Богів), що відображає філософську ідею самотворення і

саморозвитку Всесвіту. Такий пантеїзм вигідно відрізняє екологічну концепцію язичницької релігії від «світових» релігій. Для язичника є очевидною релігійна істина: «шкодити природі — значить шкодити самому собі».

Як світоглядна протилежність цьому уявленню є так звана «надприродність» Бога, яка в науці отримала назву трансцендентність (від лат. *transcendens* — дослівно «той, що виходить за межі»). Така концепція Бога має семітське походження. Юдейський Ягве перебуває поза Всесвітом, тобто існує поза межами природи. Між людиною і Ягве виникає дистанція, яку ніколи не можливо подолати — звідси переконання, що Бога пізнати неможливо. Сотворення Світу семіти уявляють як особисту дію Бога, а світ як окремий від Бога продукт його творчості. Таким чином, Бог і Всесвіт у семітів — абсолютно різні особистості. Семіти відірвали Бога від Всесвіту. Тому обожнювання природи у них відсутнє, як звичайно в кочівників, які ніколи не мали власної землі і не були прив'язані до неї ні серцем, ні господарством. Єврейський автор Д. Хвольсон пише з гордістю: «семіти зуміли уберегти себе від пантеїзму, ...в них також відсутнє обожнення героїв». Отже, у семітів людина і Бог чітко розмежовані, відособлені, вони ніколи не зливаються, тому людина завжди залишається «рабом Божим». Саме така концепція Бога була нав'язана всьому людству у вигляді «світових» інтернаціональних релігій. Цією концепцією і нині просякнуті всі сучасні філософські й релігієзнавчі праці. Бог карає людей за їхні провини, люди є «рабами» Бога.

Глибока світоглядна прірва розділяє ці два поняття Бога. Дві тисячі років арійська людина буде балансувати над цією прірвою, роздвоюватися в марних духовних пошуках гармонії своєї душі. Скільки загублених душ, втрачених цінностей, скільки змарновано людських життів, скільки умів розбитих об «біблійну стіну»

відчаю і зневіри! Чи не в Біблії шукав шляхів до Бога геніальний український філософ Григорій Сковорода? І не знайшовши в цій книзі нічого святого, він вкладав у неї свій власний арійський зміст, якого там ніколи не було! У своєму творі «Нарцис» Сковорода писав: «Віруймо, що Бог є в людськiм тілі. Є справжній він у тілі нашiм видимiм, неречовинний в речовиннiм, вічний у тліннiм, один в кожнiм iз нас і цілий в кожнiм. Бог у тілі, і тіло в Бозі, але не тіло Богом, ані Бог тілом» (переклад на сучасну українську мову В. Шаяна).

Український теософ Володимир Шаян, аналізуючи духовні пошуки Г. Сковороди, зазначав: «Бог — це ти сам, це божественний первень твого духа. Бог — це божественний Чоловік. Ти є другом Бога, сином Бога, самим Богом, — ось основна настанова арійського світовідчуття».

Політеїзм і монотеїзм як антагоністичні світогляди

Політеїзм (від гр. полі — багато, Теос — Бог; дослівно «храм усім Богам»). Політеїстичними є всі багатобожні етнічні релігії. Вони, як правило, мають філософське вчення про багатопроявність Божественної істоти, кожен вияв якої названий окремими іменами. Часто до цих теонімів (імен Бога) додаються ще Його епітети (як приміром, Всевишній, Всюдисущий та ін., які згодом можуть перетворюватися на власне теоніми, таким чином збільшуючи кількість назв Бога-Богів).

До політеїстичних релігій належать всі етнічні релігії — природні (мають астрономічний календар, узгоджений з циклами природи), екологічні (з культом природи), творчі (життєрадісні), локальні (місцеві, що розвиваються у межах свого етносу і не поширюються за межі етнічної території, бо в цьому немає потреби), миролюбні (адже етнічні релігії існують як засіб самозбереження етнічної самобутності, а не засіб

загарбання чужих земель), патріотичні (культ батьківщини) тощо.

Різновидом політеїзму є генотеїзм (від гр. ген — рід, Теос — Бог). Він притаманний релігії, в якій вироблена певна ієрархія Богів, від Бога-Батька до Богів-Синів, які правують різними сферами буття, природи і людського життя. Поняття генотеїзму в українську теософію введено В.Шаяном, який писав: «Про істоту [сутність — Г.Л.] генотеїзму, себто вчення про Єдино-Божество як многопроявної, многоіменної і многоособової Істоти (подібно до іпостасей християнізму) ніхто з українських дослідників ще не чув. Саме класичний приклад цього генотеїзму зустрів я в Книзі Велеса» Далі В. Шаян не раз буде висловлювати своє здивування цим класичним генотеїзмом наших Пращурів. Він пояснює це явище так: «Сварог є єдиний, всеобіймаючий. Сварог є єдиний, многопроявний. Сварог є многоіменний. Всі інші Боги є многоназивні і тисячоіменні. Вони разом творять Єдину Єдність Всесвіту, Небес, Світу Духів Предків, і Невидимого Світу Прав'я. Ця могутня Всеєдність обнята однією всеобіймаючою стрункою концепцією Сварога, прикметною для Віри наших Прапредків... Закидати нашим Прапредкам «примітивний» політеїзм — це карикатура і глум над правдою про нашу й інші арійські віри, як Ригведа та Авеста».

Монотеїзм (від гр. моно — один, Теос — Бог) — релігія, яка декларує свій монотеїзм, вважаючи ідею однобожжя «вищою». До монотеїстичних належать усі надетнічні релігії (або, як прийнято нині їх називати, світові, інтернаціональні тощо) — штучні (витворені людиною, пророком, засновником, учителем), глобальні (мають міжнародний характер), відірвані від природи (календар за датами життя пророка, переважно неузгоджений з астрономічними циклами природи), місіонерські (прагнуть поширитися серед багатьох

інших народів), аскетичні (мучеництво, страждання, фізичні обмеження), космополітичні. Причому самі творці монотеїстичних релігій пропонують аскезу не для власного вжитку, а для тих народів, яким вони нав'язують свій монотеїзм. Ось що пише згадуваний вище Д.Хвольсон: «Не подобаються семітам аскетизм і відлюдництво (рос. отшельничество). До першого вони мало схильні, хоча воно іноді у них зустрічається; а до останнього відчували огиду. Загалом, накладати на себе обмеження, особливо відмовлятися від радощів сімейного життя — це не для семіта. Будеш їсти і будеш ситий, і станеш хвалити Бога — говориться в П'ятикнижжі, але поститися і хвалити Бога — не вимагається від єврея».

До монотеїзму належать також і неорелігійні напрямки — різновид надетнічних, штучних (створених на ґрунті існуючих світових, або етнічних, але вже з новим ідеологічним наповненням, мають авторів-засновників); вони прагнуть стати міжнародними (місіонерські, космополітичні); часто синкретичні, схоластичні або еклектичні (суміш різних вчень і моральних настанов), тяжіють до глобальності.

Часто «світова» релігія, яка декларує себе монотеїстичною, на ґрунті стійких етнічних традицій не може побороти язичницьких світоглядних засад, внаслідок чого створюється безліч «святих», які власне і замінюють етнічних Богів (навіть можуть мати близькозвучні імена). Це підтверджує язичницький погляд на те, що абсолютного монотеїзму практично не може існувати. Арійське політеїстичне світосприйняття, як квітка-ломикамінь крізь скелю, постійно пробивалося крізь задуху монотеїзму «світових» релігій.

Так, В.Шаян писав про наявність генотеїстичних рис у християнстві: «Пригляньмося до явища генотеїзму на ґрунті християнізму. Маємо в християнізмі три Особи

Божі, що творять саме генотеїстичну, містичну єдність. Маємо далі цілих дев'ять хорів, духів та множество святих осіб, до яких звертаються християни у молитвах і культі за охороною чи протекцією, або, як вони кажуть, заступництвом за них перед Богом».

Тут «дев'ять хорів, духів» у християнстві означає першу тріаду дев'яти чинів ангельських — херувимів і серафимів, що зображаються людиноподібними істотами з шістьма крильми (наявні в юдаїзмі, в християнстві, і навіть у рунвірі, щоправда, без крил), а також віра в духів, що «...почасти зберігається в розвинутих релігіях, в т.ч. в християнстві».

Ідея монотеїзму витворена єврейськими рабинами. У середині XIX ст. французький філософ-історик Ренан подав докладну характеристику семітської раси у своїй праці «*Histoire generale et systeme compare' des langues semitiques*». Зокрема, Ренан писав про семітів як про «нижче плем'я» («*race inferieure*») по відношенню до арійців. Він вказує, що семіти нездатні розуміти різноманітність, многовидність, тому вони інстинктивно тяжіють до монотеїзму. У них, на думку Ренана, не було ні власної міфології (її вони запозичували в інших народів, причому брутально перебріхуючи), ні науки — її вони також вправно викрадали в інших, ні філософії — вона семітам не приносила практичної користі. Щоб уникнути звинувачень в «антисемітизмі» (хоча я переконана, що такого явища не існує в природі, бо семітичних народів дуже багато, це не тільки євреї, але й араби та ін.), процитуємо єврейського автора Д. Хвольсона: «Семіти займались тільки тими філософськими питаннями, які так би мовити, мали безпосереднє практичне значення для життя, і ніколи не філософствували вони наобум про непостижимо... рішення подібних питань не могло мати великого практичного значення для сповідників однобожжя...».

Отже, політеїзм і філософія — це наслідок здатності розуміти многовидність. Арійці завдяки філософії розвинули вчення про вічність душі, вчення про перевтілення (реінкарнацію), всеобожнення природи, духовну цінність героїзму як вищий вияв шляхетності. Семіти ж самі не здатні до героїчного чину, їхня віра спрямована лише на досягнення матеріальних благ у цьому світі, бо після смерті тіла в юдаїзмі нема нічого. Отже, у семітів душа, якщо вона у них є, вмирає разом з тілом: «немає в могилі, до якої ти ідеш, ні роботи, ні роздуму, ані знання, ані мудрості», ... «бо краще собаці живому, ніж левові мертвому». Єврейська народна приказка говорить, що «краще бути живим боягузом, ніж мертвим героєм». Тоді нема чого турбуватися про душу, краще досягати блаженства у земному житті, і зовсім немає ніякого значення, моральними чи аморальними засобами це досягається (особливо, якщо ці засоби спрямовані проти інших народів).

Головне ж завдання семітського монотеїзму — об'єднати і очолити всі народи. Перепрограмування психіки арійських етносів на монотеїзм — це головне завдання юдейських винахідників християнства і світових глобалізаторів. Для успішного здійснення їхньої програми була необхідна уніфікація (уподібнення, одноманітність, стандартність). Всі ці явища ведуть до спрощення. Всі «раби» повинні мати однакову свідомість. І тут доведеться розкрити нашим читачам ще одну аксіому — всяке спрощення системи призводить до її знищення. Таким чином, однобожні релігії — це релігії не життя, а смерті етносів! У цьому світлі стає очевидним, що і християнство, й іслам програмують особу рабського типу, роблять її нездатною до виходу із світоглядного тупика монотеїзму.

Відроджувати національну релігію на принципах монотеїзму — це все одно, що підставити шию у нове

ярмо, яке виготовили для арійських народів глобалісти. У цьому ж світлі стає очевидною ще одна підступна для українців ідея — силенкіянство, експортоване в Україну на початку 90-х років із США, і відоме під назвою Рунвіра (аббревіатура прочитується надто заманливо — «рідна українська національна віра», хоча насправді — це омана). Не будемо тут торкатися безглуздя її автора, який «скасував» усіх Предківських Богів, проголосивши одного Бога під слов'янським ім'ям Дажбог (який у нього цілком заміщає Ісуса Христа). Скажемо тільки, що «силенкова віра в Дажбога» нагадує видуту писанку: зовні розписана нібито українськими орнаментами, а внутрі — порожнє!

Справді, треба бути арійцем, щоб розпізнати й відчувати фальш підкинутої українцям ідеї «рідної, національної», створеної «рідним пророком» релігії на ґрунті американського прагматизму і юдейського монотеїзму. Рунвіра сьогодні є гальмом у справі відродження Рідної Віри (справжнього етнічного многобожжя), бо вона відволікає ті, ще незначні, і може ще не досить інтелектуальні, але патріотичні сили українського народу, які вже здатні переосмислити християнізм, але ще ніяк не усвідомляють підводних каменів семітської ідеї монотеїзму. Дійсно, не кожному дано зрозуміти, що «Юда кидає камінь за каменем на шляху переможної ходи нових ідей. Він хоче, щоб паровоз Нового Порядку зійшов зі шпал, він скрізь поспішає прокласти свої шпали, щоб спрямувати рух у хибному напрямку...».

Радикальні відмінності арійського і семітського дуалізму

В етнічних язичницьких релігіях дуалізм (від лат. *dualis* — подвійний) розглядається як світоглядне проникнення в сутність явищ природи, які складають

пари протилежностей: день — ніч, літо — зима, вогонь — вода, чоловік — жінка, небо — земля і т. под. Це швидше схоже на язичницьку теологію двох начал, ніж на християнський антагоністичний дуалізм Бога і Сатани. В язичництві дуалізм — не просте протиборство сил, але природне взаємодоповнення протилежних сутностей. Так Велесова Книга у Вченні про Триглава роз'яснює: «Білобог і Чорнобог перуняться і тим Сваргу удержують, аби Світу не бути поверженому. Білобог — Бог денного світла, добра, щастя. Він же — білоруський Белун — обсипає добрих людей багатством. Чорнобог — Бог ночі, таємничості, сну, відпочинку. Він робить земні предмети невидимими в темряві, зате висвітлює небесні світила (Місяць, зорі, сузір'я), вказує душам дорогу до Сварги (Молочна стежка або Чумацький шлях). А це дуже необхідні людині орієнтири: фази місяця допомагають рахувати час, видимість зірок дає змогу передбачати погоду тощо). Не даремно волхв застерігає, що не можна ображати Чорнобога: «Це не може бути ніколи, щоб хтось не втримався і сказав нерозумне про Чорнобога». Язичницький дуалізм яскраво проявляється в божественних подружжях різних народів: у греків Афіна — Посейдон, Афродіта — Аполон, у слов'ян Матінка Земля — Батько Небо (Сварог), у японців Ідзанамі — Ідзанакі та ін. До речі, в язичницьких релігіях Богині займають чільне місце поруч Богів, тобто жіночий божественний принцип визнається нарівні з чоловічим.

У семітському релігійному світогляді Бог виведений за межі природи, отже — протиставлений людині. Тобто юдейський і християнський дуалізм це: «протиставлення в різних релігійних вченнях світу надприродного, потойбічного, трансцендентного, невидимого природним, натуральним, видимим, чуттєвосприйманим об'єктам, процесам і явищам». У християнстві Богу

постійно протистоїть Диявол, Чорт, Сатана (як сили зла). Всю свою фанатичну ненависть до цих протилежних християнському Богові сил «однобожна» релігія виливає на політеїстичні природні релігії, які й називає «сатанинськими», перетворивши язичницьких Богів на своїх антиподів. Монотеїстичні релігії антропотеїстичні (від гр. Чоловік-Бог). У всіх монотеїстичних релігіях (юдаїзмі, християнстві, ісламі) нема місця Богині-жінці. Бо жінка в цих релігіях розглядається як «сатанинська сила», «породження Диявола» тощо. Таким чином, дуалізм християнства певною мірою свідчить про несамодостатність монотеїстичної концепції.

У християнській міфологемі Бог і Сатана виглядають як істоти рівносильні, а отже, вони тотожні за значенням до язичницьких Білобога і Чорнобога. Але, на відміну від язичницьких Богів, християнські Боги (!), як уособлення добра і зла, мусять змагатися вже не задля рівноваги у Всесвіті, а для повної перемоги одного з них, а саме — Бога «добра», яким за Біблією вважається Ягве (бог юдаїзму). Якщо в природній арійській релігії перемога Добра як етнічної морально-етичної засади зрозуміла навіть дитині, то семітська концепція «добра», нав'язана іншим народам (як в юдаїзмі, так і в християнстві), з філософської точки зору виявляється несамодостатньою не тільки для пояснення природних явищ, але й для пояснення арійських етнічних цінностей.

Єврейське перепрограмування уявлень про Бога (семітського Ягве), і ототожнення його з «добрим», протиставило Богів арійських народів (тобто язичницьких), яких за наказом Ягве слід знищувати як «зло». Вся Біблія наскрізь просякнута закликами до фізичного знищення інших, несемітських народів, їхніх релігій, святинь, статуй Богів та ін. Навіть єврей Д. Хвольсон, не змігши виправдати біблійного геноциду, визнає, що «кровна помста — це чисто семітична вада».

Незважаючи на те, що весь Старий Заповіт (Тора) насичений повчаннями, що можна робити, що не можна, різними ритуальними приписами для юдеїв, Хвольсон відкриває ще один з секретів єврейського національного характеру — «огиду до догматів». Простіше кажучи, нема такого догмату, якого б юдей не зміг би обійти.

Таким чином, категорії «добра» і зла» завжди є відносними: що добре для семіта не завжди є добрим для арійця. Отож, кожен арієць мусить навіки розпрощатися з комуністичною байкою про «загальнолюдські цінності» — їх ніколи не існувало ні в природі, ні в культурі.

Локальне і глобальне як протилежні тенденції

Сьогодні ми є свідками великих глобальних зрушень у суспільній свідомості, спричинених як цивілізаційним розвитком, так і економічним тиском «розвинутих» держав на, так звані, «слаборозвинуті» країни. Як колись були протиставлені два відмінних релігійних світогляди: локальний і глобальний, що становлять пару світоглядних протилежностей, так нині протиставлені економічні інтереси національних і наднаціональних держав. Воістину світова релігія підготувала добрий ґрунт для економічного визиску народами-хижаками («богообраними») народів-ягнят («рабів божих»). В основі їхніх суперечностей лежить реальна боротьба за життя чи смерть етнічних спільнот. На думку відомого українського економіста Олега Білоруса, ідеологія глобалізму, як той привид, що замінив собою «привид комунізму», але він уже бродить не тільки по Європі, але по цілому світу, і поширився він не з ССРСР, а з Америки. Тому: «...перед нами лише один вибір — всі люди світу повинні впливати на цей процес, а не бути дровами, які в цьому процесі згорять».

Глобальні центри створюють свою інфраструктуру, яка дає змогу контролювати свідомість і громадську поведінку людей. Як пише український політик Євген Марчук: «За допомогою спеціальних психотехнологій здійснюються цілеспрямовані зміни масової свідомості з метою закладання певної інформації (від комерційної до світоглядної). За мету можуть ставитися також зміни культурної і навіть етнічної самоідентифікації великих груп людей для включення їх у психокультуру агресора...».

На велику радість агресора, глобальна релігія та інтернаціональне виховання «совєтських» часів уже підготували добрий ґрунт для глобальної економіки. Мізерна купка фінансових магнатів (225 чоловік) володіє сумами, що складають майже половину доходів усього людства. Така економіка насправді є «економікою абсурду», бо призводить до глобальної бідності населення Землі. Бідний і голодний, як відомо, не може бути чимось іншим, крім хіба що рабом. Тільки тепер уже не «рабом божим», а справжнім рабом свого рабовласника. Як бачимо, сьогодні глобальна ідеологія країн «золотого мільярда» є навіть страшнішою від імперської ідеології «старшого брата», а завдання глобальних лідерів набагато жорстокіші, ніж плани Леніна чи Гітлера.

Для успішного керівництва людством агресору потрібне створення безнаціонального громадянина — такого собі біоробота — універсального знаряддя в руках глобальних хижаків. Кілька років тому вже за «незалежної» України громадян позбавили права мати національність, скасувавши, так звану, «п'яту графу» в паспортах. Але мета цього «мудрого» рішення не тільки створення «безнаціонального» громадянина, вона значно глибша — скасування національної еліти (бо тепер національний склад уряду невідомий). Єврейська

інтернаціональна ідея дала їм можливість заховатися між нами. Однак, чомусь (?) глобалізаторам не тільки не спало на думку скасовувати свою національність в Ізраїлі, але навпаки — вони дуже ретельно зберігають її для громадян своєї держави. У будь-якій іншій країні світу вони є «громадянами світу», а в своїй власній — євреями. Як зрозуміти цей парадокс? Та дуже просто — неєвреї в Ізраїлі не мають тих прав, які мають євреї, та й до керівництва державою їх не допускають. Якщо ж в Україні до уряду й потрапить який-небудь українець, то його свідомість все одно вже вражена «християнськими» (читай «глобальними цінностями»), а отже, він уже включений у психокультуру агресора. Бо з поширенням семітського монотеїзму (навіть у форму християнізму) відбувається непомітна поступова юдаїзація світу.

Прямолінійність і циклічність

Боротьба культури із «вспакультурою» (антикультурою) триває вже понад два тисячоліття. Семітські ідеологи нав'язали людству прямолінійні схеми розвитку людства, культури і релігії. Так, наприклад, досі вважалося, що релігія розвивається прямолінійно знизу вгору від «примітивного» політеїзму до «розвинутого» монотеїзму, і відповідно, політеїстичні етнічні релігії називали «нижчими», а монотеїстичні інтернаціональні (світові) — «вищими». Тепер же «увесь світ» (а точніше Ватикан на чолі з папою римським) зайнялися створенням так званих «екуменічних» програм з метою об'єднання людства під однією всеземною глобальною релігією, що розглядається, очевидно, «найвищим» рівнем розвитку релігії. Наприклад, у США папа Павло II неодноразово служив месси, в яких одночасно молилися багатотисячні натовпи католиків, протестантів, юдеїв та інших

монотеїстів. Про це з величезним апломбом повідомлялося в усіх світових ЗМІ. Така схема цілком у дусі марксистсько-ленінської і юдейсько-християнської ідеології.

Однак, цілий ряд фактів з історії язичницької культури європейських народів свідчить про періодичне відродження Віри Предків навіть у межах двотисячолітнього періоду існування християнства як панівної офіційної релігії. Це — й відродження інтересу до язичництва в середині XIV ст., і підвищення цікавості до античної грецької філософії, і вільнодумство, і реформація, і просто поширення «моди» на паркові скульптури грецьких Богів, аж до будівництва приватних язичницьких храмів окремими представниками знаті: «Деякі вельможі відкрито будували храми язичницьким Богам, на що історики релігії переважно не звертають уваги».

Отже, графічна схема відроджень і занепадів етнічних політеїстичних релігій матиме вигляд не прямої вертикалі, а швидше — гіперболічної кривої, що символізує циклічність розвитку релігії (почерговість зміни монотеїзму і політеїзму). Таким чином, сучасний етнорелігійний ренесанс у світі свідчить про закономірність відродження предківських політеїстичних релігій у світі.

Висновки

Антагоністичні стосунки інтернаціональних релігій з національними впродовж двох тисячоліть дають достатньо фактів для таких висновків.

1. Людина — лише маленька клітина цілого свого етносу. Відомо, що організм існує завдяки зв'язку всіх його клітин, а кожна клітина виконує свою функцію і не суперечить іншим клітинам. Так живе і весь етнос. Коли

ж якась частина організму починає псуватися, перестає виконувати свою функцію, тоді організм хворіє, і в результаті повної розбалансованості своїх клітин, — гине. Нині український народ поділений на сотню конфесій, розбалансований різними політичними партіями і розбавлений різними «національними меншинами». Він втратив моноетнічність і монорелігійність, а також власну національну еліту, яка завжди вважалася найголовнішою запорукою процвітання свого етносу. Збереження саме цих цінностей є головними засадами Рідної Віри. Цілісність етносу можливо відновити шляхом очищення організму від шкідливих ідеологічних ін'єкцій і повернення (звичайно, поступового) до природних захисних засобів власної віри.

2. Порятунком українського етносу можливий за умови відновлення, відживлення всіх його природних етнічних компонентів у локальних межах власної етнічної території, і насамперед — відродження Предківської природної релігії. Одночасно відбудуватиметься відродження братніми слов'янськими народами їхніх етнічних цінностей на їхніх територіях. Таким чином, відбудеться поступове відродження всієї білої раси. Завдання кожного етника (носія свого етнічного генотипу) — вносити посильний внесок у життя свого етносу, підтримувати етнічну і расову солідарність.

3. Як розповідають книги Сівілли, «деякі (читай — «богообрані») почали будувати страшенну заввишки вежу, щоб з її допомогою досягнути до неба. Але Боги (множина!) наслали вітри і зруйнували вежу, причому кожному народові дали особливу мову (етнічні особливості!)». Цей міф був настільки перебріханий у Біблії, що його досі тлумачать як негативний символ. Біблійний варіант міфа оповідає про нібито первісну

однорідність людства. Сучасні генетики вже довели, що все людство ніколи не було однорідним. Вавілонська вежа, збудована «деякими», — символ «єдиної всеземної» релігії і панівної ролі цих «деяких» над усіма іншими, а руйнування Богами Вавілонської вежі і «розділення» мов — символ природної дезінтеграції людства. Отже, дезінтеграція — це єдина альтернатива глобальним процесам і нахабству агресора. Щоб зруйнувати Вавілонську вежу, вибудовану в Сіоні, необхідне розділення різних відмінних за своєю природою етносів. Але водночас необхідне єднання в середині самих етносів, яке має відбуватися за ознаками етнічної спільності для плекання їхніх власних цінностей на їхніх власних територіях.

4. Таким чином, відродження Віри Предків сьогодні неможливе без вирішення юдейського питання, яке є стрижнем шкідливої монотеїстичної ідеології, спрямованої на суцільну глобалізацію людства. На жаль, ми досі лікуємо лише наслідки хвороби інтернаціоналізму. Щоб одужати, слід ліквідувати причини хвороби. Треба знайти в собі мужність, щоб подивитися правді у вічі та з'ясувати причини нашого арійського занепаду. Висвітлення правди — перший крок до одужання. Як відомо, денне світло знищує нічних примар і привидів, а «...сонячні промені згубні й ненависні євреям».

Трипілля та Халеп`я: дивовижні паралелі*

На те, що наші Трипілля та Халеп`я знаходять паралелі у близькосхідному ареалі, дослідники вже давно звернули увагу.

Ось що пише про це, зокрема, український учений О.С.Стрижак: "...і досі залишається без відповіді питання, коли і в який спосіб близькосхідні топоніми типу Тріполі (колишня Фінікія, сучасний Ліван) і Халеп (варіант Алеппо в сусідній Сирії) перекочували, за О.С.Соболевським, на територію Середньої Наддніпрянщини, де (сучасний Обухівський р-н на Київщині) а ними перекликаються назви сіл Трипілля... та Халеп'я... на однойменній річці" [1].

Спорідненість цих обох ареалів підтверджують також археологічні факти. На думку дослідників, до скитів, тобто в бронзовому віці (приблизно 3 - 2 тис. до н.е.) Північне Причорномор'я населяли індоорійські племена, які розмовляли пракритами, саме діалектами, на основі яких пізніше склалася мова жерців і священної літератури - санскрит. Археологічну культуру цього населення називають катакомбною), а територія, зайнята катакомбниками, простяглася від Кубані та Нижньої Волги до Дніпра, а тоді вузьким язичком до Нижнього Дунаю, Схожу культуру бронзового віку виявлено останніми роками в Середній Азії: тут вона тягнеться смугою від Північного Прикаспію через Приаралля до Таджикистану й Афганістану, де вже поруч і Індія. та що важливо для нашої розмови, могили бронзового віку є і в Палестині та Фінікії, біля витоків Єфрату та в Південно-

* http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=218

Східному Прикаспії. Причому фізичний тип похованих у цих трьох ареалах надзвичайно схожий.

Тобто виходить, що коли катакомбники - індоорійці, то вони мусили колись перебувати і в Малій Азії. І вони там справді жили [2]. До 15 - 14 ст. до н.е. у цьому ареалі існувала держава Мітанні, назву якої не можна не співвіднести з меотами Приазов'я, які дали Азовському морю його давню назву - Меотида та які розмовляли давньоіндійськими діалектами. Держава Мітанні розміщувалася у верхів'ях Тігру та Євфрату, а царі та знать її, як засвідчують писемні джерела, мали виразно індоорійські, тобто індійські імена, як і божества. Так, у договорі мітаннійського царя Куртівази з хетським правителем (14 ст. до н.е.) принесено клятву чотирма ведійськими божествами, тобто божествами, які згадуються ще в "Рігведі" - найдавнішій писемній пам'ятці індійців. Імена цих божеств Індра, Мітра, Уруван-Варуна й Насат'я, причому перші троє мають розлогі відповідники у східних слов'ян. Мітра, скажімо, знайшов вираження у слов'янській общині - мирі, а з рігведійським ім'ясполучення Варунамітра споріднене слов'янське ім'я Володимир, найпопулярніше в Рюриковичів. Індра теж має свої відповідники, наприклад, чеське чоловіче й латиське жіноче ім'я Індра, латиське ж прізвище Індрене, фольклорний звір Індрик, що "протищує криниці джерельні" тощо. Причому саме Індра в індійських мітах уславився боротьбою проти асурів, старших братів богів був Індра, а ватажком асурів був Варуна. Матір'ю асурів була Дану, тотожна слов'янській Дані, теж пов'язаній з водною стихією - залишки її імені можна і досі бачити в назвах річок Північного Причорномор'я: Дон, Донець, Дністер, Дніпро (Данапер). Як каже відомий фахівець із порівняльної мітології Ф.Кейпер, "не може бути сумніву в тому, що "дану" - термін, успадкований з індоіранської

релігійної мови на означення "поток", насамперед першопочаткових вод" [3]. На думку індолога Н.Гусевої [4], у "Рігведі" слово "дану" означає ріку взагалі, проте в такому значенні воно не зустрічається в пізнішій санскритській літературі, що розвинулася вже на території Індії. Хоч початки її склалися саме в Північному Причорномор'ї, про що свідчать останні археологічні розкопки доскіфських курганів півдня України, які яскраво засвідчили однаковість уявлень тих, хто споруджав ті кургани, і тих, хто створював "Рігведу" (див. книжку Ю.Шилова "Космические тайны курганов". М., 1990). З чого випливає, що вже у ведійських аріїв слово "дану" носило реліктовий характер, а це значить, що найбільшого поширення воно здобуло на прабатьківщині аріїв цебто в ареалі на північ від Чорного моря. Це також свідчить про те, що саме тут створювалася первісна ведійська релігія, яка на терені Індії зазнала відчутної переробки з боку індуїстських жерців та коментаторів. Не виключено, що саме тут - батьківщина асурів/ахурів, першопочаткових богів, яких згодом витіснили молодші боги - деви на чолі з Індрою. В такому разі й назва Україна може сходити до надзвичайно давніх часів, до назви Ахура-яна (типу Согдіана, Бактріана, Маргіана, Дрангіана, Сузіана), тобто Країна асурів/ахурів; саме така загадкова Земля Ахури один-єдиний раз згадується в "Авесті" [5]. Тож назва Ахураяна (іранський варіант) легко могла прибрати вигляду Окураяна, Окраяна, Україна, Вкраїна, особливо зважаючи на те, що чергування х/к часте в багатьох мовах (наприклад, іранське ім'я Хувахшатра грецька мова передає як Кіаксар, Іран. "хшатр" відповідає інд. "кшатр" - саме з нього утворилося слов'янське "цар" -, а укр. "хто" відповідає рос. "кто").

Індоорійські імена Пуруша (в індійській мітології його мала Першолюдина [6], з тіла якої було створено

світ). Індрота (Індра) зустрічаються в документах 16-го століття до н.е. з Сирії та Палестини. У документах однієї з вавилонських династій, що правила в цей період, подибуємо імена індоорійських божеств Сур'ї (слов'янське Зоря) та Марута - епітет бога вітру в індійській мітології Ваю (порівняйте гоголівського Вія), а у множині - марути - божества бурі, грому та блискавки.

Батьком їх вважається Рудра, звідки й їхня назва - рудри. Вони у подобі вродливих юнаків мчать на колісницях, виблискуючи яскравими прикрасами та сліпучими списами - блискавками або золотими топірцями. Вони проливають на землю дощ, голосно співають, здіймають шум, стрясають гори. Марути - військова дружина Індри.

Те, що марути є синами Рудри, який тотожний слов'янському Родові і сам є богом бурі, несамохить навіює вираз "се вітри Стрибожі внуки" зі "Слова о полку Ігореві". Тут бачимо винятково тотожність марутів вітрам - Стрибожим онукам. Звідси випливає, що Стрибог тотожний індійському Рудрі. Німецький дослідник П.Тіме виводить назву Марути від індоєвропейського мар+ут або мар+ват зі значенням "ті, що з моря віють" [7]. В такому разі це тлумачення дивовижним чином перегукується зі "Словом", у якому мовиться, що "...вітри, Стрибожі внуки, віють з моря на хоробрі полки Ігореві". Тобто виразно видно, що в давньоруській пам'ятці йдеться саме про марутів, божеств вітру й бурі. А про самого Рудру (отже, й про Стрибога) "Рігведа" мовить, що він - "Бик, супроводжуваний марутами".

Таким чином, виходить, що Стрибог - одне з імен (чи епітетів) Рода. Показово й те, що саме в районі Трипілля й Халеп'я й досі фіксується прізвище Марута: в світлі цих фактів це видається зовсім не випадковим.

У ведійських уявленнях про світ чи не центральне місце посідає боротьба асурів та девів. Асури спершу були мудрі й могутні, знали всі світові таємниці, могли прибирати будь-яких подоб і ставати невидимими. Але з часом незмірна пиха опосіла їх, вони перестали дотримуватися належних обрядів, схилилися до злих учинків. Але це з погляду індуїстських жерців - брахманів та коментаторів, які не визнавши ранніх, тобто ведійських вірувань, що склалися ще на прабатьківщині індоарійських племен, - спершу асури були носіями виключно позитивних якостей. Про це свідчить хоча б те, що в індоарійському епосі образ асурки Дану - родоначальниці асурів - прибрав негативних рис, тоді як слов'янська Дана й досі має виразно позитивні риси.

Деви долають асурів, але не знищують - ведійська традиція трактує їх як потенційних богів. Битва між девами й асурами на рівні ритуалу повторюється на початку кожного нового року, що означає відродження природи, їхня боротьба розглядається як запорука суспільної та світової гармонії. Одні не можуть існувати без інших, вони - дві половинки Всесвіту, своєрідна "єдність протилежностей". Всесвіт повний, довершений, якщо ці дві половинки вкупі. Асури уособлюють нижній, земний світ, а деви - вищий, небесний. У ведах асури розміщуються по ліву, а деви - по праву руку від Праджапаті - охоронця всього живого на землі, який персоніфікує цілісність, цілокупність Усесвіту. Асури протиставляються дедам, як темне - світлому, ніч - дню, жінка - чоловікові, хаос - ладові, лівий - правому. Місяць - Сонцю, вода - вогню. Саме ця ідея закладена в слов'янському імені Володимир та в нашому синьо-жовтому прапорі (синє - сакральна вода та жіноче начало творення Всесвіту, жовтий - сакральний вогонь, чоловіче начато).

Отже асурам властиві такі характеристики, як темний, ніч, жінка, лівий, кривий/звивистий, вода, Місяць, хаос. Спершу, наголосимо ще раз, асури були носіями винятково позитивних якостей, вони уособлювали первісну орійську релігію. Проте з виникненням індуїзму почався процес її витіснення. Стали створюватися міти про занепад моралі асурів. Влада була в їхніх руках, наголошують індуїстські джерела, поки вони дотримувалися брахманських приписів. Але потім їх змінили нібито більш чеснотливі боги-деви, які слідували брахманській, жрецькій традиції. З цього видно, що деви пов'язуються з жерцями-брахманами, асури ж - із кшатріями-воїнами. А саме описами боротьби за верховну владу між брахманами та кшатріями рясніє давньоіндійський епос.

Найзначніше ведійське божество Варуна, досягши навіть девівського статусу, зберегло свої асурські риси. Двоїстість мовби закладена в самій його природі. У деяких випадках Варуна, хоч він досяг статусу дева, сам стає на двобій з Індрою - ватажком девів.

Показово, що в індійських мітах асури, зазнаючи поразки від девів, щоразу ховаються в морі, володарем якого і є Варуна. Світ Варуни, його володіння - постійний притулок для асурів. Баруна, ватажок асурів колись, пов'язується з первісними водами. А первісні води - це хаос, застигла субстанція, з якої твориться упорядкований світ. Хаос, як правило, асоціюється з темрявою, мороком, пітьмою, імлою, тобто з суто "асурським" характеристиками. Саме тут, ймовірно, витоки уявлень античних авторів про так званий "кіммерійський морок", "кіммерійську імлу" й "сліпих" скитських рабів, котрі вчинили опір скитам, коли ті повернулися додому після малоазійських походів. Це зайвий раз підтверджує: Північне Причорномор'я було ареалом, де панували "асурські" вірування.

З нижнім, земним асурським світом, за давньою класифікацією, пов'язуються захід та південь, а з верхнім, небесним девівським - схід та північ, Варуна - охоронець західної сторони світу, а бог смерті Яма - південної. Індра як антипод Варуни -охоронець східної сторони світу, а Кубера - північної.

Варуні приносять у пожертву тварин темної масті. "Варуна -це ніч",- мовить один давній текст. Це дозволяє припустити зв'язок імені Варуна з українським словом "вороний". Це тоді коли в самому імені Варуна компонент Вар- є водночас і "вода", і "бик". На означення Дніпра є кілька давніх назв із таким компонентом: Вар, Варом, Варух [8].

Як ми вже казали, до асурських характеристик належить поняття "лівий" та "кривий", "звивистий". Показово, що індійський епос знає чимало персонажів, які мають імена з таким значенням. "Кривий" по-санкритському "вакра" [9], що дивовижно збігається з подібним компонентом у назві Україна, Вкраїна.

Ім'я Вакра мав давній цар, що полюбляв воювати за допомогою чарів, а чари, чаклунство - одна з характерних рис асурів та їхнього ватажка Варуни (згадаймо козацьких чаклунів-характерників). Цар цей був прибічником царя-асура Шішупали (етруське Сосіпол), у якого Крішна відбив Рукміні - доньку царя Бгішмаки (пор. латиське прізвище Рукмане та українське Бушмака). У самого Шішупали був брат на ім'я Вакрадант, дослівно - "Кривозуб". Військо кауравів, які ототожнюються з асурами, очолював могутній воїн Бгішма - також асур (пор. укр. прізвища Бушма, Бучма).

Взагалі, показово, що дружинами багатьох богів та уславлених мудреців були саме асурки. Про Рукміні, асурку і дружину Крішни, ми казали. Дружиною Індри була Шачі - донька асура Пуломана (пор. місто Шацьк та Шацькі озера на Волині, а також ім'я родоначальника

литовських князів - Палемон). Дружина легендарного мудреця Бґрігу - красуня Пулома, теж асурка (пор. озеро Пульмо на тій самій Волині). А сам Бґрігу доводиться прадідом Ядові - родоначальникові так званих ядавів, які тотожні літописним ятвягам (пор. топоніми Ятвяги, Ятвязь в Україні).

Зрештою, й п'ять ведійських племен, частина яких вирушила з Північного Причорномор'я до Індії, а частина лишилася, були асурськими: їхнім батьком, за індійськими мітами, був цар Яяті - син Бґрігу і батько Яду, сам асур, хоч одна з його дружин була брахманкою, а друга, таємна, - кшатрійкою [10].

Якщо взяти гідронімію та топонімію України, то побачимо неабияку кількість назв на Кривий, Крив-: Крива Вода, Крива Почайна, Кривий Ташлик, Кривий Торець, Кривий Ріг, численні Кривухи тощо [11]. Це узгоджується із сакральністю кривого, вигнутого. Криве або ліве характеризує якраз земні явища, земних персонажів - на противагу небесним ("правда на небі, кривда на землі"), Сюди ж лягають і поширені українські прізвища на Крив-, в основі яких не обов'язково лежить якась фізична вада: Кривонос, Кривошия, Кривоступ, Кривохижа, Криворучко, Кривоп'ят тощо.

Поєднання значення "кривий" і певної частини тіла належить до типу описів, поширених у багатьох народів. Українському Кривонос відповідає санскритське Вакранас, укр. Кривоп'ят - санскр. Вакрапад, укр. Кривозуб - санскр. Вакрадант тощо. Цілком очевидно: українському Крив- відповідає санскритське Вакр-, Укр-. Цей компонент цілком може входити до назви "Україна".

Невипадково й те, що засновники традицій чи міст означаються саме за принципом "кривий" або "лівий", де "лівий" - просто варіант "кривого". Для прикладу можна навести Лайя - фіванського царя, батька знаменитого

царя Едіпа, ім'я якого пояснюють з грецького лайос - "лівий". А ще Крива - мітологізованого прашура кривичів та Кріве - верховного жерця у балтійських народів (зокрема, давніх прусів), неодмінним атрибутом якого є кривий дубовий посох [12]. Стійкість цього не випадкового жрецького атрибуту підтверджує сільська практика: староста скликав односельців на збори, пускаючи по хатах свій посох - символ влади. Свідком цього в повоєнні роки був також автор цих рядків. Такий посох, щоправда, передавався хаті, з якої хтось мав чергувати у сільраді.

Основоположний антагонізм асурів і девів у найдавніших писемних пам'ятках Індії - "Ведах" повторюється і в "Магабгараті" як війна двоюрідних братів пандавів та кауравів. Пандави уособлюють небесний (отже, брахманський) світ, а каурави - земний, воїнський. Кауравів, як ми вже казали, у цій війні очолював Бгішма, ім'я якого тотожне українському прізвищу Бушма. А родоначальником кауравів був легендарний цар Куру, якого індійська традиція відносить до царів Місячної династії. Тобто ми знову маємо "асурську" ознаку - Місяць. Батьками ж Куру були цар Самварана й донька Сонця. Ім'я її перегукується з іменем богині Тапаті - донька Сонця, яке й саме має назву Тапан (той самий корінь, що і в словах тепло, теплий), Нащадки Куру ведуть свій родовід від Місяця, а Місяць споконвіку пов'язується в індійській мітології з водою, росою, соком і водночас із поняттям "лівний". Як Сонце - з поняттям "правий" (пор. в українській колядці: "то праве личко - світле сонечко, а ліве личко - ясний місяцю").

Схоже, що тема асурів та девів відбивається також у ближчі до нас часи - вже на слов'янському ґрунті. Маємо на увазі стосунки між полянами та древлянами, полянами та іншими східнослов'янськими племенами,

які в деяких літописах помітно протиставляються, як в Індії деви та асури, брахмани й кшатрії, жерці й воїни. У міті про царя Яяті наймолодший його син Пуру (санскритське "пуру" тотожне грецькому "полі" (багато), звідки й "плем'я", "народ") виявляється найблагогороднішим і протиставляється своїм братам - теж родоначальникам племен. Так і в руських літописах поляни протиставляються іншим східнослов'янським племенам.

Пуру, хоч він і наймолодший, усупереч традиції став царем, бо єдиний зважив на батькове прохання і віддав йому свою молодість. А поляни, на противагу деревлянам, кривичам чи дреговичам, мають мирну й лагідну вдачу та шлюбний звичай, не викрадають собі дружин на бісівських ігрищах, шанують батьків і предківські звичаї. Особливо в цьому плані показові стосунки полян та деревлян, де останні мають виразні "асурські" ознаки [13].

Тож у світлі сказаного про легендарного царя Куру, про плем'я Куру, згадуване ще в "Рігведі", яке, доречі, має написання "кріаі" [14], привертають увагу українські факти. Зокрема, назва деревлянської столиці Коростеня та інші назви типу Корост, Коростишів, Корсунь можуть бути спорідненими з індійськими назвами типу Курукшетра ("Поле Куру", де й відбулася вісімнадцятиденна битва, описана в "Магабхараті"), Куруджангала ("Гай Куру") тощо.

Є й інші факти, зупинитися на яких не дозволяє обсяг статті. Зазначимо тут ще те, що в назві Україна може міститися й компонент Куру (укр. Коро) і пов'язаний із знаменитим царем Місячної династії Куру, Тобто Куруяна, Корояна - "Країна Куру", "Країна Коро".

Асури - нащадки Дану, своєї праматері, - мають загальну назву "данави", себто "нащадки/сини Дану". Іншими словами, данави - це ті ж самі асури. А що

нащадки асурки Дану названі її іменем, свідчать: ми маємо справу з пережитками матріархату. Матрилінійний відлік рідства (по матері) ведійськи арії вже забули на час своєї появи в Індії. Отже, ця особливість мала бути особливо помітною на їхній прабабківщині. А тут, у Північному Причорномор'ї, вона відбувалася до недавніх часів: згадаймо як античні автори часто посилалися на амазонок, які жили біля Азовського моря) що в давнину мало назву Меотида, а також на "жонокерованих" сарматів.

Ще одним свідченням цього є індійський звичай сваямвара, тотожний українській свайбі, який не ввійшов у визнані індуїзмом вісім форм шлюбу. А звичай цей характерний тим, що дівчина сама обирала собі чоловіка, через що й назва "сваямвара", тобто "самобір", "самобрання". Що такий звичай існував зовсім недавно в українців, засвідчує француз Боплан [15].

Саме слово асур первісне означало "бог", "владика", "той, що володіє життєвою силою". Цікаво, що мордовська мова зберегла слово "азор" ("пан", "володар"). У мові комі слово "озир" означає "багатий". Це безперечне запозичення орійського асур ("бог", "господь"). Причому запозичення саме з індійських мов, бо в іранських це слово має вигляд "ахур". Арії-орії як народ землеробський і пастушницький, за висновками вчених, могли сусідити з угро-фінами (а мови комі та мордовська належать саме до цієї сім'ї) тільки з півдня, з боку степів, де пізніше з'явилися скити. Тобто це ще один доказ того, що арії-орії населяли сучасну Україну й долину Дону. І справді, в мові саамів слово "ар'яла", себто "арійський", означає "південний" [16].

Основоположний космогонічний міф "Рігведи" про битву Індри й наймогутнішого сина Дану - Врітри, який часто-густо ототожнюється з царем асурів Варуною, міг

скластися саме в Подніпров'ї. Причому прототипом Врітри могли стати саме Дніпрові пороги, тепер затоплені, а колись надзвичайно відомі [17]. Ім'я Варуна й ім'я Врітра містять у собі компонент Вар-/Врі, що пов'язується з водою і водночас - із биком. Саме небесний бик (Варуна - володар небесних та земних вод) через дощ або сніг, тобто чоловічу вологу, запліднює землю-корову. А на своє означення Дніпро має назви, що містять цей компонент: Вар, Варом, Варух тощо. Це дозволяє припустити, що назва Дніпра може пов'язуватися і з Варуною/Врітрою, і з їхньою матір'ю Дану.

Найдавніші фіксації на означення Дніпра - Данапер, Данапріс. Ці назви можуть складатися з двох компонентів: Дала + пер/пріс, де -пер, -пр може значити "син" (пор. санскр. путра та українське прізвище Путря, Шудра і Шудря). Путра на слов'янському ґрунті через "пухр" - "пур" могло видозмінитися на "пур", а "кшатр" через "кшатр-ксахр-ксар" перетворилося на "цар". Тобто назва Данапер, Данапр може значити Син Дану, Син Дани.

Підтверджує таке тлумачення назва великої індійської ріки Брахмапутри, яка означає: Син Брахми. Брахма - творець світу, він уособлює в тризубі праве вістря, тоді як Вітану - ліве, а Шіва/Рудра - середнє. Саме Брахма створив й асурів, й девів. Тож він має безпосередню причетність до нашої розмови. "Рігведа" мовить, що колись асури вкрали в Індри його корів та сховали в далеких краях за річкою Раса (в "Авесті" - Раха), Раса перегукується з нашою Россю, неподалік від Трипілля та Халеп'я. А назва Рось, як ми мали нагоду казати, споріднена із санскритським "вріш" ("самець", "бик"). Доречі, у водозборі саме Дніпра багато назв типу Самець, Бик, Веприк, Жеребець тощо [18]. Таке тлумачення підтверджується тим, що Роська, притока

Росі, має іншу назву - Самець [19]. Початкове в у Індійських та слов'янських мовах може відпадати. Наприклад, санскритське "врішабга" ("бик") має також форму "рішабга" [20], а слов'янські імена Владимир, Владислав - Ладимир, Ладислав.

Тож правомірно припустити, що на слов'янському ґрунті санскритському "вріш"/"варш" відповідатиме "ріщ"/"рош", "ріс"/"рос". Як, скажімо, індійському імені Врішоттам ("Досконалий Бик") тотожне іранське ім'я Рустам. Іранське Арслан ("Лев"), у свою чергу, на слов'янському терені прибрало вигляду Руслан. Принагідно зазначимо: найдавніші фіксації Росі (починаючи з 980 року) дають форми Ріс, Рсь і навіть Рша, що засвідчує відчутну близькість до санскритського (в)ріш [21]. Показово й те, що саме на Росі, в шарах трипільської культури, знаходять глиняні зображення биків. Це підтримує наше тлумачення назви Рось як "Бик": давні мешканці України поклонялися Священному Бикові.

Колись у гирлі Росі стояло місто Родень, назва якого, цілком можливо, пов'язується зі слов'янським божеством Родом, чия іпостась - бик. Він тотожний індійському, точніше, ведійському Рудрі, якого пізніше замінив собою Шіва, перебравши багато яких функцій давнішого божества. А позаяк основні міти "Рігведи" склалися саме на території сучасної України, то цілком ймовірно, що й батьківщиною родича слов'янського Рода Рудри є саме Україна. Ім'я Рудра тлумачиться як Ревучий. Тож у зв'язку з цим звертає на себе увагу поетичне (фольклорне) означення Дніпра - Ревучий.

Індійські міти мовлять про те, що столицею асурів було місто Тріпура. Його зруйнував у давні часи бог Шіва.

Жив колись могутій асур Майя. Суворе подвижництво звільнило його душу від нечестивих помислів, а тіло - від плоті, тож крізь шкіру прозиралися кістки. Вражений такою самозреченістю, бог-творець Брахма прийшов до нього та спитав:

- Чого ти бажаєш? Я ладен сповнити все, що б ти не захотів.

Тож Майя відповів Брахмі:

- Давня ворожнеча точиться між асурами та девами, які всюди нас настигають - й на землі, й під землею, й на дні моря. Я хочу звести могутню фортецю, в якій би знайшли прихисток асури. Але таку, яку б ніхто не зумів зруйнувати. Ні боги своєю зброєю, ні жерці-брахмами закляттями.

Брахма погодився, але за однієї умови: фортецю буде здатен зруйнувати лише бог Шіва, причому однією-однісінькою стрілою.

Доти асури мали на землі три міста - Золоте, Срібне та Залізне. Тож асур Майя вирішив об'єднати їх в одне. Так і вчинив. І обніс город залізним, срібним та золотим валами. І назвав його Тріпура - тобто Тримісто, Троя.

Розкішні палаци й храми, сади й парки прикрашали його. І сходилися щасливі асури зі своїми родинами звідусіль у Тріпуру, і славили неперевершеного будівничого Майю - свого ватажка.

Та якось Майї наснився сон, ніби Тріпуру почали роздирати чвари, заздрість та злидні. Віщим виявився той сон. Асурів невдовзі ніби підмінили. Зникли з чудового міста щастя та спокій, довіра й дружба. Жадібність, заздрість та лють опосіли асурів, очі їхні стали червоними від постійного роздратування та гніву. Вони перестали дотримуватися належних обрядів. Храми спорожніли, жерці зазнавали кривд та образ. Асури перестали поважати старших та шавувати предків. Не розрізняючи, день чи ніч, удень спали, а

ввечері пиячили й розважалися. Сходили на подружні лежа брудні та невмиті, не прикрашали жител, витоптували квіти, вирубували священні гаї, чинили жорстокі набіги на мирних сусідів.

І тоді боги, не витримавши несправедності та знущань асурів, звернулися за допомогою до Шіви. Лише він міг подолати асурів. Той здався на прохання й рушив на Тріпуру. І взяв до рук свій велетенський лук, і поклав на тугу тятину невідпірну стрілу, та пустив її в асурську фортецю. За мить розлігся оглушливий вибух. Над городом здійнялася кривава заграва - неприступна Тріпура спалахнула, мов смолоскип, вся довколишня вода у змиг ока випаровалась, уклавши небо хмарами пари.

Ніхто з асурів не зумів порятуватися від вогненої стріли бога Шіви. Вцілів лише сам Майя - Шіва пощадив його за колишні заслуги й нечуває самозречення. Він дозволив йому залишити палаючу Тріпуру, отже той оселився далеко на краю світу. Відтоді Майя вже віколи не воював із богами-девами [22].

Привертає увагу назва асурської столиці - Тріпура. Назва ця, звичайно, перегукується з Трипіллям, яке дало ім'я знаменитій трипільській культурі. Вона охоплює басейни Пруту, Дністра й Південного Бугу, Середню Наддніпрянщину, Ватань, Південно-Західне Причорномор'я і виявляє неабияку схожість із культурою стародавніх індійців. Це нашоїтовхує на думку: і київське Трипілля може значити Тримісто, Троя, а не Три Пілі (піль - "болото") чи Три Поля, як тлумачилося досі. А міти про Золоте, Срібне та Залізне міста асурів напрочуд перегукуються з нашими казками про подібні ж палаци, городи чи царства. Міти мовлять, що Тріпуру зруйнував Шіва/Рудра за те, що асури стали пихатими й перестали дотримуватися праведних звичаїв та обрядів. Як і в цивілізаціях долини Інду та Передньої Азії, в

Україні теж засвідчується Шіва/Рудра, Саме в цих трьох ареалах простежується виразне поклоніння Священному Бикові.

Таким чином, маємо своєрідний трикутник: Тріпура -Тріполі - Трипілля. Він охоплює величезну територію, де фіксуються однакові топоніми й однакові вірування. Ще один такий трикутник, який точно накладається на перший, творять і назви Алеппо - Халеп'я - Хараппа. Остання назва відноситься до невеличкого сільця, що, як і Трипілля, дало назву не менш знаменитій, ніж Трипільська, Хараппській культурі - в долині Інду. Не слід дивуватися, що є певна розбіжність у назвах Хараппа і Алеппо, Халеп'я: індійське р часто-густо повідає слов'янському л.

Індійська Хараппа розташована на території історичного Пенджабу, де й була записана "Рігведа". Та частина Пенджабу, що на ній розташована Харапська цивілізація, зараз у Пакистані. Характерно, що стародавні індійські джерела дають на означення Пенджабу назву Аратта [23]. Такою ж назвою, як ми вже знаємо, позначалася й країна трипільців [24]. Це показує зв'язок Давнього Пенджабу та Давньої України.

Цей зв'язок засвідчують також деякі інші факти. Сама назва Пенджаб означає П'ять Річок, П'ятиріччя. Серед п'яти його річок є Шатадру, яка етимологічно відповідає назві ріки Стоход, притоки Прип'яті. Крім того, з Араттою-Пенджабом пов'язується доля сина Крішні - Самби. А слідів поклоніння Крішні особливо багато на Волині.

Один міт розповідає, як Самбу покарали мудреці за те, що він спробував позбиткуватися з них. Самба захворів проказою й подався до Пенджабу, де нечуваним подвижництвом здобув ласку бога Сонця Сур'ї та на березі ріки Чандрабаги збудував храм на честь свого рятівника (той вилікував його).

Характерно, що ім'я Самба перекладається з санскриту як Кий. У зв'язку з цим згадуються візантійський імператор Костянтин Багрянородний і його слова про те, що Київ має ще одну назву - Самбатас. Доречі, санскритське "самбін" означає "човняр", "весляр". Це, знову-таки, навіює на згадку слова літописця Нестора, нібито полянський князь Кий не міг бути перевізником на Дніпрі. Хоча насправді Кий, як того й вимагав князівський статус, не тільки міг, але й мусив мати справу з човном, бо багато ритуалів здійснювалося саме при воді й на човні [25]. Цікаво й те, що в Пенджабі досі є свої "запорожці", які провадять точнісінько такий триб життя, як наші славні лицарі. І вбрання вони мають жовто-синє: тюрбан на голові жовтий, а штани й сорочка - сині. Причому пенджабці поклоняються Сонцеві [26].

І Рось, і Родень, і Трипілля, і Халеп'я розташовані там, де колись жило слов'янське плем'я полян. У зв'язку з цим варто відзначити, що основа пал-, пол-, яка творить етнонім поляни, теж укладається в ці трикутники. Античний автор Діодор Сіцилійський подає версію, за якою від Пала, сина Скита, пішло скитське плем'я палів. А в Криму, давній Тавриді ("країні биків"), існувала фортеця Палакій, названа на честь скитського царя Пахлака. Вона розміщувалася на городищі Керменчик у Сімферополі. Палакій був столицею пізньоскитської держави. Вона виникла наприкінці 3 - на початку 2 ст. до н.е. Засновниками цього царства були скитський цар Скілур та його син Палак. Саме про Палака повідомляє Страбон: у 110 році до н.е. йому завдав поразки Діофант - полководець понтійського царя Мітрідата 6 Євпатора, імені якого завдячує теперішня Євпаторія.

Ці історичні факти цікаві з кількох поглядів. По-перше, Понтійська держава Мітрідата розміщувалася на південному узбережжі Чорного моря, де колись була

держава Пала, інакше Пафлагонія. Вона тоді входила до складу могутньої Хеттської держави - сучасниці Ассирії та Давнього Єгипту. Саме з Пали-Пафлагонії вирушили до Італії венеці, які заснували там Венецію. На венеціанських панно воїни зображені з оселедцями. Єгипетські пам'ятки подають з довгими, аж до плеч, оселедцями полонених хеттів. Це не може не нагадати нам київського князя Святослава та його спадкоємців-козаків.

По-друге, Пал- ми можемо бачити й у назві Палестина. У ній, цілком можливо, компонент -стина не що інше як -стан (перс. та ін. - "край", "країна"). У такому разі Палестина тлумачиться як Країна палів. Це воїни, військовий стан, з якого й походять правителі, князі, царі. Факт цілком узгоджується з пізнішою назвою полян як русі, а русичів як Дажбожих онуків, тобто воїнів. Зазначимо принагідно, що й Варуна - покровитель воїнів та царської влади. Він тотожний Дажбогові й скитському Тагимасадові, якому поклонялися "царські скити" [27]. У санскриті термін "пал", "палак" означає "захисник", "воїн", "охоронець", "правитель", "цар" [28]. Ці терміни входять у власні імена, наприклад - Раджпал, Яшпал, Вішвапалак. Гадаємо, що саме вони є в назві пізньоскитської столиці Палакія, а також у слов'янських іменах Ярополк та Святополк, військових термінах полк та полковник.

І в етнімі поляки. який споріднений з етнімом поляни. Не секрет, що східні й західні поляни становили спільність (східні поляни відділилися від західних досить пізно, приблизно у 2-4 ст. н.е.). Підтримує таку думку й те, що територія західних полян, як і східних, знає топоніми, пов'язані зі Щеком, Бояном, Аскольдом, Хоривом, Києм, іншими персонажами переказів та літописів. Та й саме в Польщі зафіксовані топоніми типу

Вакрата плем'я укрaнів, що перегукуються з назвою Вкpaїна. Польща найбільше має назв типу Канів.

У цьому світлі напрошується думка про тотожність назв Палестина й Польща. Бо й справді: якщо Палестина має два компоненти Пал+стан, то й Польща розкладається на ці ж елементи, тобто Пол+ста, де -ста (первісно "стха", "стхан") так само означає "лише", "край", "країна". Цей самий компонент із значенням "місце" ми маємо у суфіксі -ще, що міститься у таких словах, як селище, церквище, капище, городище, вогнище, замчище та ін. А це засвідчує, що між Близьким Сходом та землями України й Польщі в давнину існували зв'язки. Підтвердженням є топонімні паралелі Трипілля - Тріполі та Халеп'я - Алеппо, а також ріка Йордан, тотожня слов'янським Варданам. Вардан тлумачиться із санскриту як Бик-ріка, тоді як слов'янське ім'я Ярополк означає Бик-цар. Та й не випадково, очевидно, польський Вавель перегукується з Вавилоном.

Індійський учений С.Чаттерджі висловлює здогад, що під асурами може критися згадка про народ ашшура, тобто ассірійців. З їхніми культурними досягненнями та безжальністю на війні орії-арії безпосередньо зіткнулися під час свого перебування в Малій Азії. В цьому може бути певна доля істини, тим більше, що компонент -пал наявний також у імені ассірійського царя Ашшурбаніпала. Ассірія, як відомо, зазнала поразки 612 року до н.е. від мідійського царя Кіаксара, а Мідією певний час володіли причорноморські скити - до пори, коли скитських ватажків спостигла доля, дивовижне схожа на долю антського князя Божа та його старійшин.

Таке припущення не видається занадто сміливим, якщо зважити на численні паралелі в уявленнях шумеро-аккадців та мешканців Давньої України. До того ж дехто ототожнює шумерів з киммерійцями, які, за Геродотом, жили в Північному Причорномор'ї до скитів. У Хараппі,

тезці близькосхідного Алеппо та українського Халеп'я, знайдено циліндричні печатки шумерського типу. Золоті намистини однакової роботи знайдено і в Хараппі, і в Месопотамії, і в легендарній Трої. Показово, що в історичній топографії Києва фіксується назва Троєщина, а по сусідству Вигурівщина, назва якої, певно, пов'язується з племенем лігурів, що з Італії переселилися на Сіцилію. У свою чергу, доскитські кургани півдня України виявляють багато спільного в уявленнях та матеріальній культурі давніх мешканців України та Аккаду-Шумеру. В Україні навіть простежуються мотиви міту про Гільгамеша ("Балада про Гільгамеша" - найдавніша в історії людства епічна поема часів Шумеру. Деякі її мотиви знаходимо також у Біблії, як, наприклад, легенду про потоп та врятування однієї людської родини на ковчезі). Отже, у світлі всіх цих фактів зовсім не випадковими видаються два дивовижні трикутники: Тріпура - Тріполі - Трипілля та Хараппа - Алеппо - Халеп'я.

І сама нава Україна цілком може сходити до часів трипільської культури та цивілізацій долини Інду й Месопотамії. Зв'язок наддніпрянських Трипілля та Халеп'я, індійських Тріпури та Хараппа з близькосхідними Тріполі та Алеппо на території колишніх Фінікії та Ассирії дозволяє по-новому поглянути на грецький міт про викрадення громовержцем Зевсом фінікійської царівни Європи. Її він оселив на Криті. Вона народила йому трьох синів, серед них і легендарного критського царя Міноса. Напрочуд схожий міт із тими самими персонажами знають і стародавні індійці. Але це вже тема для окремої розмови.

1. Стрижак О. Етнонімія Геродотової Скіфії. - К., 1988. - С.22.
2. Клейн Л. От Днепра до Инда//Знание - сила. - 1984. - М 7.- С.17-20.
3. Кейпер Ф. Труды по ведийской мифологии. - М., 1986. - С. 134.

4. Гусева Н. Индуизм. - М., 1977.- С.51.
5. Лелеков Л. Термин "арья" вдревнеиндийской и древнеиракской традициях// Древняя Индия: Ист.-культ, связи. - М., 1982. - С. 156.
6. Елизаренкова Т. "Ригведа" - великое начало индийской литературы и культуры// Ригведа. -М., 1989. - С.437-440.
7. Ригведа. - М, 1972. - С.297.
8. Словник гідронімів України. - К., 1979. - С. 173.
9. Санскр.-рус.словарь.-М.,1978
10. Санскр.-рус.словарь.-М.,1978.-С.560.
11. Наливайко С. Волинь, ятвяги й давньоіндійські міфи// Мол. України. - 1991. -15 черв.
12. Топоров В. Прусский язык: Словарь (К-Л). - М .1984. - С.196-205.
13. Наливайко С. Таври, індійське плем'я в Криму?// Всесвіт. - 1990 -N 3.-С 174-181.
14. Грикцер П. Древнеиндийский эпос. - М., 1974. - С.159.
15. Боплан Г. Опис України. - Л., 1990. - С.73.
16. Клейн Л.
17. Там само.
18. Наливайко С. Таври, поляни, русь... Шлях до розгадки// Всесвіт. - 1991. -N3 - С.220-227.
19. Словник гіронімів... - С.475.
20. Санскр.-рус. словарь. - С.136, 618.
21. Словник гідізонімів... - С.475.
22. Темкин Е., Ермак В. Мифы древней Индии. - М., 1985. - С.218-229.
23. Roy A., Gidwani N. A Dictionary Of Indology. - New Dheli - Bombay - Calcutta. - 1983. - Vol. A-C. - P.109.
24. Шилов Ю. - Индо-Європа. -1991. - N2, 3., 4.
25. Наливайко С. Данда, самба і полянський князь Кий// Мол. України. - 1991. - 1 бер.
26. Гусева Н. Многоликая Индия. - М., 1980. - С.160-166.
27. Наливайко С. Кто вони, Дажбог і його внуки// Индо-Європа. - 1991, - N1. - С. 43-59.
28. Санскр.-рус. словарь... - С.392., 1992

О. Губко

Українська цивілізація*

Нікуди не дітися від того історичного факту, визнаного нині ученими всього світу, що саме з Придніпров'я пішла в світи вся індоєвропейська культура, що тут коріння індоєвропейських мов. Як і те, що в Україні виникла перша земна цивілізація і звідси вже поширилася по всій планеті.

На небосхилі національної ментальності найяскравішою зіркою палахкотить розум народу. Саме він творить матеріальний і духовний світ нації і визначає її місце в міжнародному табелі про ранги. Тому-то наш великий патріот Пантелеймон Куліш і вбачав у розумі українців запоруку їхнього національного відродження:

Промовляє – оживає
Згнічений морозом,
Не позичений у німця
Український розум,
Схаменуться, стрепенуться
Стуманілі люде:
Рідне слово, рідний розум, –
Рідна й правда буде.

І сьогодні, коли ми на великому національному руйновищі з-під тяжких надмогильних імперських плит видобуваємо наші нетлінні духовні скарби, маємо чи не в першу чергу поцінувати саме наш національний інтелект. Адже століттями кремлівські психохірурги вживляли нам у мізки ідейки нашої розумової

* Публікується по: http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=666

недолугості, неповноцінності, вторинності, хуторянства. «Несамовитий Віссаріон» висловив це на такому жаргоні: «...Здравый смысл в Шевченке должен видеть осла, дурака и пошлеца... Ох эти мне хохлы. Ведь бараны – а либеральничают во имя галушек и вареников с свиным салом!» І ще: «Хороша литература, которая только и дышет, что простоватостью крестьянского языка и дубоватостью крестьянского ума!» (В.Г. Белинский. Собрание сочинений в десяти томах. – т. 9. – с. 689 – 690. – т. 4. – с. 418).

Щоправда, це україножерство йшло не тільки від захланного великодержавного мотивізму, але й від неуцтва. Белінський зовсім не знав України. І варто йому було лише раз побувати тут, як одразу став писати дещо інше. Так, у листі до дружини він сповідується: «Вёрст за 30 до Харькова я увидел Малороссию, хотя еще и перемешанную с грязным москальством. Избы хохлов похожи на домики фермеров – чистота и красивость неописанны. Вообрази, что украинский борщ есть не что иное, как зеленый суп (только с курицею или бараниною и заправленный салом), а о борще с сосисками й ветчиной хохлы и понятия не имеют. Суп этот они готовят превкусно и донельзя чисто. И это мужики! Другие лица, смотрят иначе – эти очень милы, тогда как на русских смотреть нельзя – хуже и гаже свиней» (В.Г. Белинский. Полное собрание сочинений в тринадцати томах. – т. 12. – с. 288). Отже, не тільки охайність і естетика українців вразила великого критика, але й інтелектуальність і духовність, особиста й національна гідність дорослих і дітей: «інші обличчя, дивляться інакше». І наскільки ще українофобів поменшало б, якби вони знали краще і нас, і нашу культуру.

Зокрема нашу давню культуру. Зараз, коли перед нашим зачудованим зором сяйнула неозора глибочінь української історії й культури, коли перед цим зором

звелися величні хоромини трипільської цивілізації, ми тепер по-інакшому сприймаємо і розум, і душу наших пращурів. У підручниках з історії й археології кроманьйонця зображено як дрімучого дикуна. А от наш пращур – кроманьйонець із Мезенської стоянки (тепер Коропського району Чернігівської області), що жив 20 тисяч років до Різдва Христового, виявляється, вже був неабияким інтелектуалом і витворив у зародку всі основні духовні напрями майбутньої цивілізації – науку (астрономія – місячні календарі тощо), релігію (культува магія, поняття про душу), систему знаків-символів (пиктографічне письмо, числа, серед них і магічні: сакральна симірка і т. ін.), мистецтво (ансамбль музичних інструментів з мамутових кісток), побутову естетику (браслети меандри, що переважали за своєю красою античні меандри), високо-естетичне гончарне мистецтво, що вже мало всі прикмети знаменитої опішнянської кераміки – і ще, і ще. У всьому цьому мав передовсім виявитися інтелект цих піонерів української духовності. Адже до всього цього треба було подуматися, треба було потужно й глибоко мислити. Подумати тільки! – до народження Христа ще цілих двадцять тисячоліть, планета ще необжита, навколо звірячість і дикість, а наш чоластий пращур із придеснянського городища вже втуплює свій допитливий, палахкотливий зір у космічні нетрища, осягає не тільки видимий, але й невидимий езотеричний світ (магію, душу, потойбіччя), поринає у світ абстракцій (поняття божества, числа, ієрогліфи), починає жити за законами краси, естетизує свій побут (тамтешні чепурихи вже знали косметику й біжутерію), до самозабуття музикує в інструментальному гурті. То сурмила, наближаючись, цивілізація.

А що вже говорити про апогей трипільської культури (V-II тисячоліття до н.е.) і її інтелектуальні й

інші духовні засяги настільки приголомшливі, що час від часу у вчених зринає припущення про те, що якісь позаземні цивілізації передали нам свій духовний спадок. Звідси легенда про золотого плуга й золоте ярмо, спущені з небес нашим краям, аби вони понесли в світи мистецтво землеробства. Звідси і міф про змішані шлюби праукраїнок з небожителями аби людство одержало додаткову космічну генетичну потугу для свого розвою. Не заперечуючи, а навпаки, підтверджуючи можливість отримування землянами інформації і навіть генетичного підживлення від інопланетної цивілізації, що «веде» наш розвиток, опікується нами, слід усе-таки замислитися над тим, а чому саме нам випала така благодать, чому саме праукраїнців небесні сили (та ж ноосфера) обрали в якості місіонерів людства, аби передати їм ці богоспасенні знання і вміння? Відповідь напрошується сама собою: либонь, тому, що саме придніпрянці тоді були єдині, здатні за рівнем свого інтелектуального й іншого розвитку для сприйняття цих базових знань. Значить, тут, особливо в причорноморській Атлантиді, вже існувало досить розвинене суспільство.

Справді, нікуди не дітися від того історичного факту, визнаного нині ученими всього світу, що саме з Придніпров'я пішла в світи вся індоєвропейська культура, що тут коріння індоєвропейських мов. Як і те, що в Україні виникла перша земна цивілізація і звідси вже поширилася по всій планеті. Тут уперше з'явилося сільське господарство і промисловість. Уперше приручили коня, корову й інших тварин. Уперше винайшли колесо й воза, і це для людства мало більше значення, ніж вся ядерна фізика. Зорали першу ріллю і посадили злаки, городину й сади. Випекли рукотворне сонце – пшеничну паляницю.

Причому не з дикої пшениці, а з культурної, яка була виведена в результаті складної селекційної роботи, коли було злучено в гармонійну сув'язь корисні хромосоми кількох диких форм. Уперше на планеті розпочалося дво-, триповерхове містобудування, зведено храми, обсерваторію, магістральні траси, піраміди українських степів – скіфські могили, циклопічні фортифікаційні споруди (Змієві вали – задовго до Китайської стіни). Була витворена дивовижно багата трипільська мова, що налічувала 20 тисяч слів. Перша писемність і перша поезія, різні види мистецтва. Зродилась незбагненно досконала наука й інженерна техніка. Тут з'явилася перша космогонія, астрономія, математика, медицина, агрономія, релігія, магія і т.д. Тут точно обраховано радіус Землі, орбіти планет, з точністю 0,9 сек. – тривалість місяця і 0,4 сек. – тривалість сонячного року і т. ін.

Трипільські астрономи досконало знали зоряну карту неба і його закономірності, виходячи з закону періодичності небесних явищ і руху небесних світил. Космогонія древніх базувалася на тривалих спостереженнях за зірками й планетами. Примітивні обсерваторії були ледь не в кожному селищі – як правило, при храмах. Мислителі Трипілля впритул універсально підійшли до закону явищ природи періодичності, зокрема на основі поміченого ними на базі поширеного явища семикратного повторення різних феноменів – семиелементної характеристики зодіакальних рушень, семибарвної палітри музичних нот і т.д. Трипільці першими створили магію чисел, кабалу, астрологію. Спираючись на езотеричні, сакральні уявлення пелазгів, які вони принесли до Стародавньої Греції, Піфагор створив своє вчення про числа. Цьому могла посприяти і його мати-пелазгійка, яка служила піфією при храмі у Дельфах.

Багато видатних людей Еллади й Риму були праукраїнцями – етрусками або пелазгами. Таку ж провідну роль у державному й духовному житті вихідці з нашого краю відігравали і на всіх інших материках. На наших теренах постійно панувало явище перенаселення. Дітей було дуже багато, життя дуже заможним, і трипільці постійними потужними еміграційними хвилями розходилися по всіх частинах світу, несучи свою високу, чисту науку справедливого, духовного життя. Володарями й зберігачами вищих знань у Стародавньому світі були волхви, жерці. Прийняття християнства супроводжувалося винищенням волхвів, і вони змушені були піти в підпілля. Цей потаємний орден жерців проіснував протягом усіх наступних поколінь, беручи личину то козаків-характерників, то масонів, то народних цілителів, чаклунів, мольфарів, ворожбитів, віщунів, астрологів, а сьогодні – екстрасенсів.

Останні три тисячі років інтелектуальний розвиток українців було утруднено. Наш край з усіх сторін шматували хижі орди завойовників. В останньому тисячолітті Україна була колонією. Із неї викачували не тільки матеріальні, але й духовні, інтелектуальні багатства. В останні століття масове викачування кращих українських мізків було поставлено на рівень державного психовампіризму. Кращі інтелектуальні сили і сьогодні залишають країну.

В усіх країнах українська діаспора є найінтелектуальнішою, духовнішою. У Стародавній Греції нашого земляка мислителя Анахарсиса було визнано одним із семи найвеличніших мудреців античного світу.

Ліна Костенко писала про це:

Колись було сім грецьких мудреців –
З них Анахарс був скіфом, паралотом.

З праукраїнців походили Піфагор, Анаксагор, Демокріт, Гераклід, Архімед, Геракл – і маса інших. З етрусків чи пелазгів вийшли і всі видатні грекині – Гіпатія, Сафо та ін. Усі піфії й гетери також були з наддніпрянок. Гречанки не могли бути ними, їх нікуди не випускали з жіночої половини дому, і вони просто не мали належного розвитку. Праукраїнки ж були блискуче освіченими, мали гострий розум, прекрасну мову, і вони в Елладі створили унікальну духовну касту гетер, їх запрошували знатні греки на свої зібрання, аби вони прикрашали їхнє товариство своїми піснями, грою на музичних інструментах і високоінтелектуальними розмовами. Гетери задовольняли лише їхні духовні потреби. Фемістоклу належить сумнівний «афоризм», який був «моральним кодексом» стародавніх греків і римлян: «Дружина – для родини, гетера – для інтелектуального задоволення, а юнак – для сексуальних насолод»... Як бачимо, наші землячки переважали не лише дружин членів цього добірного збіговиська, але і його самого. Так само наддніпрянки-піфії були віщунками-оракулами при храмах, віщуючи долю відвідувачів. Вони не лише мали дар яснобачення, але й також були висококультурними, інтелектуально розвиненими. Саме поетеси-піфії з Придніпров'я придумали грекам їхній знаменитий поетичний розмір гекзаметр.

І в усі наступні століття, незважаючи на всі страхітливі випробування та фізичне винищення десятків і десятків мільйонів українців (причому здебільшого саме їх інтелектуальної, духовної еліти), наші країни завжди продовжували залишатися однією з найінтелектуальніших націй світу. Яку б царину розумової діяльності ви не взяли, серед першого десятка найвидатніших корифеїв світу майже завжди знайдете

українця. Хто заперечить, що Шевченко має бути в десятці найкращих поетів планети? І хіба не є беззаперечним, що Леся Українка утримує пальму першості серед поеток світу?

Або взяти хоча б найабстрактнішу науку математику. Геніальним математиком вважається Микола Гулак, який ще в XIX ст. відкрив теорію відносності. Георгія Вороного названо найвидатнішим алгебраїстом XX ст. Гідний бути в десятці кращих і Михайло Кравчук.

Серед кращих творців космічної техніки й космогонічної теорії традиційно повно українців – Едуард Ціолковський, Микола Кибальчич, Юрій Кондратюк, Сергій Корольов та ін. У десятку кращих істориків світу входить Михайло Грушевський, а в десятку лінгвістів – Агатангел Кримський – і несть їм числа...

Відомий психолог і психіатр Іван Сікорський так писав про переваги українського розуму: «Тип малоруса і великоруса різняться між собою в тому відношенні, що у малоруса меншою мірою створилися ті нові риси, які набуті від фіннів, і більше зберігся природний слов'янський розум і почуття. Таким чином малорус виявився більш ідеальним... більш схильним до роздумів (розвинений розум)... Його почуття більш тонкі й глибокі; він більш поетичний і схильний до внутрішнього аналізу» (И.А. Сикорский. Всеобщая психология с физиогномикой в иллюстрированном изложении. – К., 1904. – с. 85).

У 20 – 30-ті роки японські психологи експериментально досліджували «розумову силу» українців та росіян у порівнянні з представниками деяких інших народів. Японський журнал повідомляє про підсумки цього дослідження: «Росіяни і південно-східні слов'яни у когнітивному (пізнавальному) плані

стоять значно вище від корінних китайців і навіть японців. Але їхній колективний інтелект знижується через розмежування, слабкості національного почуття за правильного виховання, безкомпромісної віддачі національної, самовіддачі кожної особистості, ці народи пануватимуть над світом» (цит. за вид.: Ю. Канигін. Шлях аріїв, К., 1997. – с. 180).

Високий інтелектуальний потенціал учнівської молоді України засвідчили й експериментальні дослідження українських психологів. Зокрема автор цих рядків понад 30 років вивчав дослідним шляхом розумові здібності українських школярів, і вони виявилися значними. Доцільно провести за цими методиками порівняльні дослідження в інших країнах. Але й так уже зрозуміло, що ні про які принизливі судження про розум нашого народу не може бути й мови.

Навпаки, самі ж зарубіжні вчені надають нашій молоді переваги. Так, професор Каліфорнійського університету Дональд Рой, який уже тричі приїздить в Україну і викладає тут антропологію, психологію, соціологію та інші науки у Києво-Могилянській академії та Київському політехнічному університеті, у своєму інтерв'ю кореспонденту тижневика «Освіта» зауважував: «І в академії, і в політехнічному – надзвичайно високий рівень підготовки студентів. Вони розмовляють англійською, а ця демонструє високий клас українського суспільства. Українські студенти виявляють неабияку зацікавленість у ролі Америки у світі на відміну від американських, яких зазвичай мало цікавить те, що відбувається за межами США. І якщо запитати американського студента, де знаходиться Україна, він не відповість, бо не знає. Українські студенти виявляють більше поваги до професорів.

... Інтелектуальний рівень українських студентів набагато вищий від рівня їхніх американських ровесників. Той курс, що я викладаю, вимагає високого рівня підготовки, й українці його мають, чого про американців не скажеш».

Досить промовистим є заголовок книги, що вийшла у США: «Те, що знає Іванко, Джонні не знає». І справді, коли наші навіть посередні учні й студенти виїждять разом з батьками до США, вони відразу стають там відмінниками. І навіть в елітних закладах, куди потрапляють після великого конкурсу.

Тож Україна входить до планетарної родини народів не забейканою, зашмарованою Попелюшкою, не темною поторочєю, а високоінтелектуальною грандесою, яка ще вразить світ і змусить поважати себе навіть наших ворогів. Тож шануймося, бо ми того варті!

Ю. Мосенкіс

Трипільська культура і українська мова^{*}

Трипільську культуру деякі вчені називають києвотрипільською, оскільки перші її пам'ятки виявлені саме в Києві, а вже потім – у районі села Трипілья. Дослідники ще на початку ХХ століття звернули увагу і на те, низка культурних проявів, віднесених до трипільської культури, з'явилася в Україні раніше, ніж на Балканах.

У V–III тисячоліттях до н. е. на території України, Молдови, Румунії процвітала знаменита трипільська культура з оригінальною мальованою керамікою, будівництвом (зокрема, двоповерховими і навіть триповерховими житлами), великими поселеннями (які називають протомістами) площею в кілька сотень гектарів, своєрідною міфологією, центральними образами якої були богиня-мати (як символ материнства і земної родючості), бик (як символ сили, родючості, неба і небесних явищ) і змія (як символ вічності, вічного руху). Назва цієї культури (як і інших археологічних культур) у науковій літературі зазвичай пишеться з малої літери, оскільки йдеться про певний культурний тип, що має власні визначальні особливості. Першовідкривач трипільської культури як комплексу своєрідних пам'яток – визначний український археолог В. В. Хвойка (1850–1914).

Одразу після майже одночасного відкриття в кінці ХІХ століття трипільської культури й егейської культури Балканського півострова й островів Егейського моря

^{*} Публікується по: http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=1656

була помічена їх значна близькість, спорідненість. Деякі дослідники (наприклад, професор Харківського університету Є. Г. Кагаров) навіть писали про давнє існування єдиного культурного простору від Криту до Києва. А саму трипільську культуру деякі вчені називають києвотрипільською, оскільки перші її пам'ятки виявлені саме в Києві, а вже потім – у районі села Трипілля. Дослідники ще на початку ХХ століття звернули увагу і на те, низка культурних проявів, віднесених до трипільської культури, з'явилася в Україні раніше, ніж на Балканах. Цю сенсаційну тезу, вперше висловлену в 1905 році Е. Р. фон Штерном, підтримали такі визначні вчені, як Ф. К. Вовк, М. С. Грушевський та ін.

У слов'янських мовах виявляється значний шар слів невідомого походження, котрий не знаходить відповідників у споріднених (індоевропейських) мовах – германських, романських, індійських, іранських тощо. У давньогрецькій мові так само виявляється потужний шар слів невідомого походження без паралелей в інших споріднених мовах. Вважається, що ці загадкові грецькі слова успадковані з тих мов, якими говорили носії давньобалканської (егейської) культури. Логічно можемо припустити, що у слов'янських мовах не пояснені наукою слова спадковані з мови трипільської культури – особливо з огляду на те, що Правобережна Україна, де була поширена трипільська культура, пізніше була територією розповсюдження праслов'янської мови.

Найважливіше те, що непояснені слова праслов'янської й грецької мов не лише значною мірою збігаються, а й відповідають матеріальним свідченням трипільської й давньобалканської культур. Так, наприклад, **археологи неодноразово відзначали помітну близькість проявів культу богині-матері й**

культу бика в трипільській і давньобалканській культурах. І це яскраво підтверджується мовними свідченнями: ім'я давньослов'янської язичницької богині Купала відповідає імені давньобалканської богині-матері *Кюбеле* (Кібела), тоді як праслов'янська назва вола **volъ* (без відповідників у споріднених – індоєвропейських – мовах) точно відповідає догрецькій назві бика *bolinthos* (корінь *bol-*). Кількість подібних прикладів досить значна. Маємо всі підстави вважати, що праслов'янська мова засвоїла (ввібрала в себе) давню мову трипільської культури так само, як давньогрецька – мову егейської (давньобалканської) культури.

Мовознавство підтверджує давню археологічну теорію (сформульовану ще в 1930-х роках відомим українським археологом і культурологом В. М. Щербаківським і підтриману сучасними українськими вченими) про передісторичне нашарування в Україні кочових племен індоєвропейців на доіндоєвропейські землеробські племена носіїв трипільської культури.

З великою вірогідністю можна твердити, що слов'янські мови успадкували з мови трипільської культури такі слова, як *батько, борвій, вирій, віл, голуб, горіх, горох, жито, іскра, кермо, кібець, кінь, кобила, колиба, крісло, ліс, малина, меч, мідь, могила, олово, печать, равлик, свинець, срібло, співати, теля, тиква, хліб* та ін., а також імена язичницьких божеств – *Купала, Лада, Марена* тощо. Перехід переважної більшості названих слів із мови трипільської культури в праслов'янську пояснюється культово-міфологічними причинами.

Однак при дослідженні сучасних відображень мови трипільської культури особлива увага має приділена саме українській мові, яка єдина з усіх слов'янських мов поширена на тій самій території, на якій колись була розповсюджена трипільська

культура. Спеціальне мовознавче дослідження дозволяє виявити, що саме в українській мові збереглося найбільше рис, успадкованих із мови трипільської культури.

Як відомо, праслов'янська мова (що існувала приблизно з початку II тисячоліття до н. е. до середини I тисячоліття н. е.) відрізнялася від інших споріднених (індосвропейських) мов тим, що в ній усі склади стали відкритими, діяла тенденція до рівномірного чергування голосних і приголосних. У цьому слушно вбачають дію якоїсь іншої мови, що мала саме таку структуру. Це цілком могла бути саме мова трипільської культури. Не випадково названі вище слова, для яких припускається трипільське походження, мають те саме рівномірне чергування голосних і приголосних: *кобила*, *Купала* тощо. Така сама мовна особливість спостерігається в найдавніших мовах тих територій, культури яких були так чи інакше пов'язані з трипільською – це найдавніші мовні шари Греції, Малої Азії (сучасної Туреччини), Месопотамії (сучасного Іраку).

Серед сучасних слов'янських мов тяжіння до рівномірного чергування голосних і приголосних найяскравіше спостерігається в українській мові. Це численні милозвучні чергування типу *у / в*, *і / й*, *з / зі / із* тощо. Вірогідно, такі явища української мови мотивовані причинами, подібними до тих, які викликали відкриття складів праслов'янської мови. Це могла бути дія мови носіїв трипільської культури. Таким чином, ми можемо говорити про трипільське походження деяких звукових явищ, усвідомлюваних як милозвучність української мови.

Дослідники підкреслюють, що землеробське населення не занає значних переміщень. З іншого боку, вимовні звички можуть не лише тривалий час

зберігатись, а й регенеруватись, відтворюватись після певних періодів прихованого чи слабо вираженого існування. Так, у сучасному тосканському діалекті італійської мови, поширеному на території, де раніше мешкали етруски, засвідчені риси етрусської мови. В інших романських мовах так само засвідчені явища, успадковані з дороманських мов цих територій. **Як романські мови, утворені від латинської, містять риси попередніх мов тих місцевостей, так і українська мова, утворена від праслов'янської, містить риси попередньої мови української території – мови трипільської культури.**

Тісні зв'язки трипільської культури з давньою культурою Балкан підтверджуються дослідженням власних назв, передусім давніх назв річок. Найяскравіший приклад – українська річка Лета, назва якої знаходить виразні паралелі на острові Крит і на інших давньогрецьких землях, а також у грецькій міфології.

Давні зв'язки трипільської культури з культурами Кавказу (передусім у галузі металургії) знаходять яскраві відбиття в назвах українських річок – на їх берегах, як давно припускають археологи, могли селитися групи кавказьких металургів. Так, назва Хорол-річка не знайшла задовільного пояснення, але має виразну паралель у Грузії, де відома річка *Q'orolis-s'q'ali* – дослівно “Хорольська річка”. З грузинською та близько спорідненими з нею мовами пов'язані також назви українських річок *Ворскла*, *Інгул*, *Мгар*, *Роставиця*, *Скаронинка* та ін. Трипільсько-кавказькі зв'язки відображені й у назвах металів, технології обробки яких і в Україну, і в Грецію приходили з Кавказу. Так, і праслов'янське слово **mědъ* “мідь”, і давньогрецьке *metallon* “метал” досі не були задовільно пояснені з точки зору їх походження. Однак в основі

обох слів, найвірогідніше, – грузинське *mčedeli* “коваль”, котре зазнало звукового спрощення (як і інші грузинські слова при запозиченні в грузинську мову – наприклад, річка Кура по-грузинськи називається *Mtkvare*).

Варті окремого розгляду різні групи трипільської лексики. Так, українське слово хліб має паралелі як в інших слов’янських, так і в германських мовах. Походження цієї назви досі не з’ясоване. Однак варто згадати грузинське слово *xali* “смажене зерно”. У сучасній грузинській воно не має форми множини, але якби така форма існувала (а вона цілком могла існувати раніше), то мала б вигляд **xlebi*. Невідоме й походження українського слова *ячмінь* разом із його відповідниками в інших слов’янських мовах. Але у сванській мові (спорідненій із грузинською й дуже архаїчній) ця зернова культура називається *чимін*, що точно відповідає слов’янській назві (у грузинській мові назва інша). Слід зважати на те, що сванська мова серед кавказьких вважається особливо архаїчною. А початковий елемент слов’янської назви *я-чмінь* (давніше з носовим звуком і з дифтонгом на місці “ятя”) – *єн-чмієнь* – походить від знахідного відмінка множини *єн* займенника зі значенням “той” (того самого займенника, який утворював довгі форми прикметників від коротких: *добр* – *добрий* тощо).

Отже, назва ячменю в українській та інших слов’янських мовах походить від сполучення слів “*ті ячмені*” у знахідному відмінку (у називному відмінку ця назва не вживалася: підметом з точки зору давнього мислення міг виступати тільки суб’єкт). Нарешті, слово *жито* у слов’янських мовах не пов’язане з дієсловом *жити*, як іноді гадають (якби такий зв’язок існував, то цим словом позначалися б різні види харчу, а не лише певний вид зерна). Воно має багато інших паралелей у давніх мовах Середземномор’я й Кавказу.

Особливу увагу варто звернути на його близькість із грецьким *sitos* – з огляду на повідомлення античних авторів про постачання хліба зі Скіфії на Балкани. Передгрецьке походження названого грецького слова може свідчити також про можливий зв'язок його з егейською культурою, спорідненою з трипільською; слово має майже точний відповідник і в давньоєгипетській мові. Отже, **трипільське хліборобство за мовними свідченнями виявляє широкі й дуже давні зв'язки України з Балканами, Єгиптом і Кавказом.**

Іще важливіший аналіз державотворчої термінології. Українське слово *батько* (також *батуньо*, *батонько* тощо) походить від праслов'янського **bata*, для якого реконструюються значення “батько, дядько, старший брат, старший, шановний чоловік”. Походження цього слова, незважаючи на численні версії, невідоме. В інших індоєвропейських мовах воно не має відповідників, і дуже вірогідне його доіндоєвропейське (трипільсько-балканське) походження. Особливу увагу варто звернути на те, що цей термін має не лише біологічне, а й соціальне значення (пор. *батько-отаман* тощо). У давньогрецькій мові відоме слово *battos* “цар” – не лише догрецького походження, а й співвідносне з титулом правителя північного Єгипту *biti*, що існував до об'єднання двох єгипетських царств в одне (таке об'єднання відбулося не пізніше 3000 року до н. е.). А в грузинській мові маємо слово *batoni* “пан”. Таким чином, найдавніше значення слова *батько* – саме соціальне (очевидно, “старійшина”, “вождь”), а не біологічне.

Вождівська традиція, термінологія якої, очевидно, успадкована слов'янськими мовами з мови чи мов трипільсько-балканських культур, була пов'язана з відповідними традиціями найдавнішої Греції, Кавказу,

Єгипту. Ще один аргумент на користь цього твердження – слово *крісло*, яке за межами слов'янських мов має паралелі на Кавказі (в грузинській і сванській мовах – на позначення престолу, крісла старійшини) й у Месопотамії (де вважається похідним іще з дошумерської мови IV тис. до н. е., структура котрої, як уже зазначалося, досить близька до структури мови трипільської культури). Культові крісла як археологічні пам'ятки добре відомі і в трипільській культурі, і на Криті, і на давньому Сході. Докладніший аналіз трипільської державотворчої термінології в контексті найдавніших традицій Заходу і Сходу передбачається здійснити у спеціальному дослідженні “Трипільська держава в Україні V–III тисячоліть до н. е. за мовними свідченнями”.

Дуже перспективним видається дослідження того, як саме функціонують слова трипільського походження в українському фольклорі, у творах Тараса Шевченка. Важливо вивчити трипільську мовно-культурну спадщину в язичницькій традиції.

Таким чином, **сучасна українська мова зберігає мовну спадщину Трипілля в трьох своїх сферах – у словниковому складі (десятки слів), у звуковій будові (милозвучність і деякі близькі до неї явища, як приставні приголосні), у масиві власних назв (передусім назв річок).** Слов'янські мови, і передусім українська як поширена на території трипільської культури, не набули б таких своєрідних рис, якби в мовній передісторії не було такої яскравої й винятково важливої сторінки, як мова трипільської культури.

Вадим Мицик

Хто заснував Трипільську культуру?*

Це питання в українській науці стоїть ще з початку відкриття енеолітичної культури. Після проголошення Незалежності України в 1991 році воно набрало несподіваного повороту. У Києві було проведено кілька конференцій однієї тематики: п'ять тисяч років єврейської цивілізації. Після них почастишали виступи науковців, журналістів із твердженнями, що Трипільську культуру заснували семітські племена.

Особливо цю тезу намагався аргументувати спеціаліст з українського мезоліту доктор Л. Залізняк. Газета «Еврейские вести» (доповнення до «Голосу України»), що видавалася влітку 1997 року, надрукувала гореспонденцію «Сионские мудрецы и украинские», в якій повідомлялося, що на зустрічі у президії Академії наук України говорили про «легендарную трипольскую культуру - святыню и гордость украинского народа». На думку академічних вчених, «создателями й носителями данной культуры были... семитские племена, перекочевавшие в доисторические времена на земли нынешней Украины».

Якщо за радянського часу нам відмовляли у нашій історії, то тепер уже почали її привласнювати. Дивна постановка питання та ще й з певним політичним підтекстом. А що ж насправді каже археологічна наука? Звернімося до джерел - праць авторитетних українських і російських вчених.

Першовідкривач Трипільської культури Вікентій Хвойка, вивчаючи археологічні пам'ятки від кам'яного

* Публікується по: http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=349

віку до часів Київської Русі, дослідив, що населення на Середньому Подніпров'ї було автохтонним і незмінним. Він доводив, що історичний розвиток - це «безнастанні і послідовні зміни місцевої культури», що зберігають безпосередні зв'язки. Ще при обґрунтуванні Трипільської культури як хліборобської цивілізації, він стверджував: «Народ, який витворив ці пам'ятки, не міг зникнути безслідно, і був ніхто інший, як та галузь арійського племені, якій слушно належить ім'я протослов'ян і нащадки якої заселяють ще й досі південно-західну Росію».

Відомий російський вчений в царині слов'янської історії П. Третьяков високо поцінював дослідження Вікентія В'ячеславовича: «Ще в 90-х роках В. В. Хвойка висловив думку, що жителі відкритих ним трипільських поселень були найдавнішими слов'янами. До цієї думки В. В. Хвойка прийшов внаслідок вивчення не лише трипільських, а й інших пізніших старожитностей Середнього Наддніпров'я, які розкривають, на його думку, переконливу картину безперервного розвитку хліборобського населення, починаючи з кам'яного віку і кінчаючи слов'янами часів «Повісті временних літ». Наступні досліді цілком ствердили ці спостереження В. В. Хвойки. Вони показали, що трипільські та інші хліборобсько-скотарські племена справді були немовби основою тривалого наступного розвитку хліборобсько-скотарських племен Середньої й Східної Європи, який завершився, зокрема, виникненням слов'янства». Такі висновки не влаштовували офіційну радянську науку, бо заперечували теорію міграцій, дуже вигідну для російсько-імперських сил. Цією теорією стверджувалося, що в Україні нічого свого історичного не було, а все кимось привносилося і кудись зникало. Теорія міграції культур взагалі суперечить логіці історичного розвитку. Адже людство і в земному світі, і

в Європі проходило однаковий поступовий шлях розвитку: кам'яний, новокам'яний, мідно-кам'яний, бронзовий, залізний віки. На різних територіях ці епохи мали певне етнічне лице. Багато унікальних пам'яток названих епох є в Україні. Так, на Закарпатті у с. Королеву відкрито найдавнішу в Європі (півтора мільйона років) стоянку людей епохи палеоліту. А скільки є пам'яток епох мезоліту, неоліту, що їх важко й перелічити.

За логікою творців псевдотеорій цей історичний процес тут не відбувався, аж поки в мідно-кам'яному віці на територію теперішньої України не проникли семітські племена і не створили тут цивілізації, навчивши «дітей землі і сонця» хліборобству та мистецтву. Занадто «затяті опоненти» ладні перекреслити весь світовий процес розвитку, аби тільки сфальсифікувати, чи й заперечити, історію нашого краю. Відправним антропологічним аргументом семітської версії свого часу послужила статуетка із Володимирівки (етап ВІІ). За подовженим обличчям, низьким чолом і, - найголовніше! - горбуватим носом Т. Пассек визначила, що це вірменоїдний тип. Однак, статуетки у трипільців мають образно-символічний зміст. Творилися вони не з натури, а втілювали в собі образи божеств, духів, деяких, можливо, і негативних за суттю. Тому визначення за статуетками антропологічного типу є більше, ніж сумнівним.

Антропологічних даних часів Трипільської культури не так уже й багато, але вони дають інші результати. Черепи із поселень у Верем'ї, Липканах, Більчі Золотому визначаються як європеоїдні типи. Поховання в Солончанах (Молдова) дає європейський тип людини, відомий на середземноморсько-чорноморській території розселення. Найбільше антропологічного матеріалу відкрив Вихватинський могильник (Молдова). Покійні

трипільці - це середземноморський тип, який переважав на той час на Балканах та Подунав'ї. Хоча є і впливи племен степової полоси Східної Європи. За антропологічними даними черепа, викопаного О. Кандибою 1928 року у печері Вертеба (Більча Золоте), провідний археолог Західної України Ярослав Пастернак писав, що виявлені антропологічні матеріали «опрокиднують колишні теорії В. Городцова і В. Щербаківського про короткоголовість трипільських племен і сперте на цьому «мильне» твердження про їхній прихід в Україну з Ірану через Малу Азію». Влітку 1997 року відомий археолог Іван Черняков на півдні України розкопав Попову Могилу ушатівського типу. Усі вісімнадцять поховань пізньотрипільського часу належали до європеоїдного типу. Такі ж типи зафіксовані і на ранньому етапі Трипілья. Письменник і вчений Юрій Липа писав, що основним етнічним субстратом для українців є трипільці: «З цих первнів і домішок української раси вибираємо первень найдавніший як доказ тривалості раси, її безперервного володіння своєю землею впродовж тисячоліть. Цей первень є підложжям української раси, бо творить з антропологічного боку 60-70 (Щербаківський подає 90) відсотків української раси... Це протоукраїнський народ трипільської культури, трипільці, як звать його українські вчені». Сучасний російський антрополог В. Алексєєв, незважаючи на ідеологічні труднощі радянського часу, у низці своїх досліджень доводив, що між типами сучасних українців та їх викопних предків нема помітних відмінностей. Це означає, що в процесі етногенезу українського народу чужорідні етнічні групи участі не брали. Хліборобство почало розвиватися ще в неоліті. З ним разом формувався новий світогляд, священною

іпостассю якого було Сонце як джерело життя земного. У крем'яних знаряддях раннього Трипілля зберігаються риси неоліту. Керамічні вироби мають вплив нижньодунайської культури на півдні, на сході – керешської, на північному заході – дунайської культури лінійно-стрічкової кераміки. З таким науковим обґрунтуванням суголосий і провідний археолог 1970 років доктор Іван Шовкопляс: «Завдяки широким дослідженням неолітичних пам'яток на Південному Бузі виникла досить переконлива думка про те, що Трипільська культура є переважно продуктом розвитку місцевого неолітичного населення, зокрема землеробських племен Побужжя і Подністров'я».

На цій точці зору стоїть і дослідник Трипільської культури в Молдові Всеволод Маркевич. Володимир Збеневич, виділивши групу пам'яток раннього Трипілля між Дністром і Прутом, твердить, що їхній розвиток зазнав значного впливу культур Балкан, Подунав'я та Карпатського басейну. Отже, наукові дані доводять, що у творенні ранньотрипільської культури брала участь місцева людність із впливом тих племен, котрі жили по сусідству. Власне, розвиток відбувався так, як відбувається і зараз: на етнічному пограниччі впливи сусідів сильніші, а в глиб території вони слабшають і зникають.

Багато дослідників нині схиляються до думки, що у формуванні Трипільської культури найімовірніше взяли участь пелазги-лелеги. Вони з Балкан пішли на Подунав'я, а потім влилися в неолітичну людність нашого краю. Очевидно, з того часу в нас існує легенда, що новонароджених дітей нам приносять лелеки з небес. Доктор Віктор Петров у монографії «Етногенез слов'ян» зазначає, що коли «згодитися, що хетто-лувійська, кріто-мікенська, пелазгійська та інші мови, поширені на території Малої Азії, острівного Східного

Середземномор'я і півдня Балканського півострова,... виявляють деякі більш-менш виразні ознаки своєї індоєвропейської мовної приналежності, то у нас будуть серйозні підстави припустити, що носії культури Кукутені-Трипілля в районі Дунаю-Дніпра належали саме до цієї етномовної групи». На підставі досліджень пізньотрипільських пам'яток Городсько-Усатівського типу вчений доводить, що історична ситуація змінюється, в Трипільській культурі з'являються ознаки нових культурно-географічних контактів. Давня мова людності прибирає інших якостей, які «згодом стають спільною приналежністю слов'янських, балтійських і германських мов».

Отже, кожне плем'я, група чи союз племен творили притаманну для себе культуру, як господарську, так і духовну. Цей процес був доволі тривалим. Міграції населення його могли тільки порушити. Дослідник давньої культури доктор Микола Чмихов у своїй зодіакальній теорії розвитку людства неспростовно ствердив: «У протонеоліті в Південному й Північному Причорномор'ї сформувалися індоєвропейці, на південь та схід від них – семіти. З епохи бронзи індоєвропейським стало Західне й майже все Східне Причорномор'я. Давнє населення України стало індоєвропейським (крім північно-східних районів) із другого періоду цієї епохи. Індоєвропейське й семітське населення розвивалося найпрогресивніше й синхронно. Спочатку лише в його середовищі культурно-історичні епохи й періоди відповідали природно-кліматичним епохам та їх фазам. Лише воно пройшло у своєму розвитку всі шість епох (і всі періоди) голоцену, включаючи й останню частину епохи неоліту – мідний вік». Саме до останнього віку й належить Трипільська культура як індоєвропейське явище.

Щодо етнічної приналежності прадавніх хліборобів-оріїв Трипільської культури, то є різні позиції. Історики українського зарубіжжя вважають їх не просто протослов'янами, а праукраїнцями (В. Щербаківський, Я. Пастернак, П. Курінний). Здебільшого європейська наука всю культуру називала «українською неолітичною культурою мальованої кераміки». Радянські археологи під ідеологічним компартійним тиском взагалі відкидали ці гіпотези. Деякі дослідники називали Трипільську культуру поліетнічною. Хоч, як ми вже писали, першовідкривач культури В. Хвойка визначив її як арійську, протослов'янську. Ряд вчених, серед них Валентин Даниленко, Борис Рибakov, Михайло Брайчевський, мистецтвознавець Віктор Василенко, культуролог Олексій Братко-Кутинський, письменник Сергій Плачинда вважають Трипільську культуру рідною слов'янській, праукраїнською. Відомий лінгвіст Б. Горнунг доводить, що трипільці є мовними предками протослов'ян. Археолог М. Чмихов визначає, що протослов'яни почали формуватися ще в неоліті: предки слов'ян з'являються уже в Буго-Дністровській культурі, а в мідному і бронзовому віці вони відомі і в Трипільській культурі лісостепової частини Правобережжя. До того ж, Україна і племена Трипілля мають один і той зодіакальний знак – Тілець.

Чи є ми, українці, спадкоємцями тих прадавніх хліборобів-оріїв, чи залишилися хоч якісь етнічні зв'язки? Ми як народ живемо на тому ж життєвому просторі – у смузі найбагатших у світі чорноземів – і господарство наше таке ж. Як і прадавні хлібороби-орії Трипільської цивілізації, наш народ вирощує пшеницю, ячмінь, овес, просо, горох. Розводить тих же тварин і птицю: корів, свиней, кіз, овець, курей. В однаковий спосіб наші люди, як і хлібороби-трипільці, будують хати з дерева та глини. Як і тисячоліття тому, так і тепер,

її замішують, додаючи битої соломи. Нами також успадкувалося розмальовування будівель та посуду. Мистецтво твориться на одних і тих стильово-композиційних світовидних засадах.

Хліборобська культура формувалася не один вік. У ній і тривалість часу, і досвід поколінь, і звичаєво-духовні основи праці. Якби у семітських племен були так розвинені хліборобство, мальована кераміка, як у племен Трипільської культури, то вони, звичайно, залишилися б в археологічних пам'ятках, були б передані у спадок теперішнім їхнім нащадкам. Згадуваний вже доктор Володимир Гецьлович Збеневич, який досліджував ранньотрипільські поселення в Україні, тепер живе в Ізраїлі і займається вивченням халколіту (енеоліту – мідного віку) на території розселення семітських племен. На Міжнародній конференції до сторіччя відкриття Трипільської культури у Тальянках Черкаської області 1993 року він доповідав, що тамтешній мідний вік дуже бідний у порівнянні з українським. А бідніша культура не дасть розвитку багатшій. Як не дав халколіт семітів піднесення енеоліту Трипілья в Україні.

Видумані псевдоверсії спростовуються науковими дослідженнями багатьох вчених. Просто сучасні політичні процеси не варто переносити на історичні, щоб підтвердити хибну теорію, бо таке відгонить прицілом на місце осідання племен за способом життя не властивим для зони найбагатших у світі ґрунтів. А це вже не історія, і тим більше, не археологія. Подібна експансія «сионских мудрецов и украинских» до добра не доведе. Історія не раз давала багато негативних прикладів її згубності.

Трипільська культура для нас, українців, дійсно є свяติною і гордістю. Звідсіль усі наші світоглядні і господарські початки.

Научное издание

В ПОИСКАХ ВЕЛИКИХ ПРЕДКОВ

**Националистическое воображение и
политические мифы**

На русском языке

Электронное издание

<http://ejournals.pp.net.ua>

**394000, г. Воронеж
Воронежский государственный университет
Московский пр-т, 88, корпус № 8, ауд. 105, 107
Факультет международных отношений
8 (4732) 39-29-31, 24-74-02**

